

สภาพทั่วไปของจังหวัดและเขตเลือกตั้งศึกษา

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

"กรุงศรีอยุธยา" ในอดีตเคยเจริญรุ่งเรืองในฐานะเมืองหลวงเก่าที่มีอายุยืนยาวถึง 417 ปี ด้วยเหตุที่กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดี มีแม่น้ำใหญ่หลายสายไหลมาบรรจบกัน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อค้าขายและคมนาคมทั้งภายใน และภายนอกประเทศจึงมีสภาพเป็นศูนย์กลางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการค้าต่างประเทศ เมื่อเกิดศึกพม่าเผาผลาญบ้านเมืองพินาศไป เมื่อ พ.ศ. 2310 นั้น กรุงศรีอยุธยามีอันสิ้นสลายไปเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น ร่องรอยของความรุ่งเรืองแห่งอารยธรรมได้ถ่ายทอดมายังกรุงเทพมหานคร เพราะพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรงสร้างกรุงเทพมหานครให้เหมือนกับที่กรุงศรีอยุธยาเคยมีมา กรุงเทพมหานครตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำใหญ่มีลักษณะเป็นศูนย์กลางการค้าขายและคมนาคม ตำแหน่งที่ตั้งของปราสาทราชวัง ตลอดจนสถานที่ตำบลและย่านการค้าต่าง ๆ ล้วนลอกเลียนแบบกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น กรุงเทพมหานครในปัจจุบันก็คือ การสืบเนื่องความรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยานั่นเอง การพิจารณาถึงประวัติความเป็นมา จะเป็นประโยชน์ต่อการทำให้เข้าใจแง่มุมต่าง ๆ

¹ เรียบเรียงจากสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ประวัติมหาดไทย ส่วนภูมิภาค จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2526).

ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก่อนหน้านี้ดินแดนแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรทวารวดี และอาณาจักรโบราณที่นักวิชาการส่วนมากเรียกว่าอโยธยา ตามลำดับ ถึงแม้ว่ากรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. 2310 ดินแดนแห่งนี้ก็ยังมีประชาชนอาศัยอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ต่อไปจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4 ระยะเวลา คือ ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์

1. ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา

บริเวณนี้อยู่ในอาณาจักรทวารวดีระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลของขอมโดยมีเมืองละโว้ (ลพบุรี) เป็นเมืองหน้าด่าน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก็เป็นอิสระจากอิทธิพลขอม ในระยะนี้ได้เกิดอาณาจักรใหม่ ๆ อีกหลายรัฐ เช่น สุโขทัย ลานนา และลานช้าง และก็ได้เกิดรัฐที่พัฒนาจากอาณาจักรเดิม เช่น อโยธยา สุพรรณภูมิ (สุพรรณบุรี) และนครศรีธรรมราช เป็นต้น หากจะกำหนดเรียกดินแดนบริเวณภาคกลางของประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ซึ่งตกอยู่ใต้อิทธิพลของขอมว่า แคว้นละโว้ แล้วยกกล่าวตามข้อเสนอของนักวิชาการกลุ่มหนึ่งว่า "แคว้นละโว้ (อโยธยา) พัฒนาขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองของแคว้นละโว้ (ทวารวดี)" เดิมดินแดนบริเวณนี้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งพงศาวดารเหนือกล่าวไว้ว่า ในปี พ.ศ. 1957 พระเจ้าสาชน้ำผึ้งได้พระราชทานพระเพลิงศพพระนางสร้อยดอกหมาก พระมเหสีซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงจีนที่บางกะจะ และทรงสถาปนาบริเวณนั้นเป็นพระอาราม ให้ชื่อว่า วัดพระเจ้านางเชิง ซึ่งก็คือวัดพนัญเชิงในปัจจุบัน นักวิชาการกลุ่มนี้ได้เสนออีกว่า "ในพุทธศตวรรษที่ 17 - 18 เมืองอโยธยาคงเป็นเมืองขึ้นของแคว้นละโว้ จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 18 จึงมีการย้ายเมืองสำคัญมาอยู่แถว

ปากน้ำแม่เป็ย ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" และกึ่งมีบทบาทแทนที่เมืองลพบุรี (ลพบุรี) อย่างไรก็ตามเมืองลพบุรีก็ยังคงรองความเป็นศูนย์กลางทางอารยธรรม อยู่จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 19 การย้ายเมืองหลวงจากลพบุรีมาอยู่ที่เมืองอโยธยา คงเป็นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เนื่องจากในขณะนั้น การค้าต่างประเทศ โดยเฉพาะกับจีนกำลังมีบทบาทสำคัญ เมืองอโยธยาดังอยู่ใกล้ทางออกทะเล และยังเป็นชุมทางของแม่น้ำใหญ่ 3 สายคือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี เมืองอโยธยาจึงมีที่ตั้งเหมาะสมกว่าเมืองลพบุรี (ลพบุรี)

เมืองอโยธยาอยู่ตรงไหน ในเรื่องนี้พระยาโบราณราชธานินทร์ ได้กล่าวไว้ในรายงานผลการชุดแต่งพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยาว่า มีเมืองเก่าอยู่ทางปากตะวันออกของเกาะเมืองแถววัดสมณโกษ วัดกุฎีดาวและวัดศรีอโยธยา ต่อมาสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวเพิ่มเติมว่า เมืองอโยธยาเป็นเมืองที่ขอมตั้งขึ้นเมืองปกครองที่ลพบุรี ในบริเวณที่แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำลพบุรีมาบรรจบกัน เมืองนี้ในระยะแรกพื้นที่ยังเป็นกลุ่มไม้เหมาะในการทำนา จึงเป็นเพียงเมืองหน้าด่านของเมืองลพบุรี ต่อมาเมื่อพื้นที่ค่อยขุดขึ้น จึงมีคนมาตั้งถิ่นฐานทำไร่ไถนากลายเป็นชุมชนใหญ่แห่งหนึ่ง ราชละเอียดเกี่ยวกับที่ตั้งเมืองอโยธยาได้รับการขยายเพิ่มขึ้น โดย ศรีศักร วัลลโภดม ได้เสนอว่า "เมืองอโยธยาดังอยู่ทางตะวันออกของเมืองอโยธยาในปัจจุบัน ตัวเมืองมีลำน้ำตามธรรมชาติล้อมเป็นคูเมือง 3 ด้าน คือ ด้านเหนือ ตะวันออก และด้านใต้ ลำน้ำนี้คือ ลำน้ำป่าสักเดิมแต่เรียกชื่อแตกต่างออกไปตอนที่ไหลผ่านด้านเหนือและตะวันออกเรียก แม่น้ำพันตรา และคลองโพธิ์ ส่วนตอนที่หักมุมมาเป็นคูเมืองด้านใต้เรียก ลำน้ำแม่เป็ย มาออกปากน้ำเจ้าพระยาที่แม่เป็ยตอนใต้วัดพนัญเชิงลงมา ส่วนคูเมืองด้านตะวันตกนั้นขุดขึ้นคือลำคูชื่อหน้าอโยธยาเจริญรุ่งเรืองมากในปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ดังปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ ได้กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปไตรรัตนนายก ในปี พ.ศ. 1867 ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา

ถึง 26 ปี พระพุทธรูปองค์นี้มีขนาดใหญ่โตและสวยงามมาก แสดงให้เห็นว่าบริเวณนี้
ต้องเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ที่มีพลังทางเศรษฐกิจจึงจะสามารถสร้างได้ อย่างไรก็ตาม
ตามในปี พ.ศ. 1893 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 4 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้ย้ายมาสร้าง
เมืองหลวงใหม่ในบริเวณใกล้เคียงแสดงว่าคงจะเกิดอะไรขึ้นในบริเวณเมืองอโยธยา

2. สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้สถาปนากษัตริย์
อยุธยาเป็นราชธานีในวันศุกร์ เดือน 5 ขึ้น 6 ค่ำ ปีพ.ศ. 1893 พระราชทาน
นามเมืองใหม่นี้ว่า "กรุงเทพมหานครบวรทวารวดีศรีอยุธยาหาดีลกภพพรรัตน์
ราชธานีบุรีรมย์" ในพุทธศตวรรษที่ 19 นี้ บริเวณที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน
ประกอบด้วยอาณาจักรต่าง ๆ หลายอาณาจักรคือ ทางตอนเหนือมีอาณาจักรลานนา
ต่ำลงมาก็เป็นอาณาจักรสุโขทัย ส่วนทางภาคใต้เป็นอาณาจักรนครศรีธรรมราช ส่วน
ตอนกลางของประเทศมีอาณาจักรสำคัญ 2 อาณาจักรคือ สุพรรณภูมิอยู่ทางตะวันตก
ของแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นอาณาจักรละโว้ (อโยธยา) หรือ
อาณาจักรอโยธยา เมื่อพระเจ้าอู่ทองได้สถาปนากษัตริย์อยุธยาแล้วได้โปรดให้พระ
ราเมศวรพระราชโอรสไปปกครองเมืองละโว้ (ลพบุรี) และให้ขุนหลวงพงษ์ ฟี
มเหสีไปปกครองเมืองสุพรรณบุรี พระองค์ทรงทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางอัน
ศักดิ์สิทธิ์ของราชอาณาจักรใหม่ ทรงรับเอาความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
เทวราชาจากเขมร โดยสถาปนาพระนามของกษัตริย์ตามแบบเทพในศาสนาพราหมณ์
ทรงประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาตามแบบเขมร อย่างไรก็ตามภายหลังรัชกาลของ
พระองค์แล้วก็เกิดการแย่งชิงอำนาจระหว่างราชวงศ์สุพรรณภูมิ และราชวงศ์อู่ทอง
เพื่อเข้ามามีอำนาจในกรุงศรีอยุธยา การที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยนาน
ถึง 417 ปี มีกษัตริย์สืบต่อกันมาถึง 33 พระองค์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงที่อายุยืนนาน
ที่สุด ทั้งนี้เพราะตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดีทั้งทางด้านยุทธศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง

แต่ถึงแม้ว่าที่ตั้งของกรุงศรีอยุธยาจะดีเพียงใดก็ตาม ตลอดระยะเวลาสี่ร้อยกว่าปี กรุงศรีอยุธยาต้องเผชิญกับการทำสงครามหลายครั้ง เสียกรุงครั้งที่หนึ่งในปี พ.ศ. 2112 ในรัชกาลสมเด็จพระมหินทราธิราช เป็นผลให้ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า นานถึง 15 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2127 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงสามารถ ประกาศอิสรภาพได้ และมีกษัตริย์สืบต่อกันมาอีก 183 ปี จนถึงรัชกาลสมเด็จพระเอกทัศ กรุงศรีอยุธยาต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าอีกครั้ง ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310 ครั้งนี้เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาไม่สามารถ ฟื้นความเป็นเอกราชได้อีกต่อไป

3. สมัยกรุงธนบุรี

หลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 แล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ประกาศอิสรภาพ และขับไล่พม่าออกไปจากแผ่นดินไทย ทรงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงธนบุรี แล้วโปรดให้กวาดต้อนชาวอยุธยาไปเป็นกำลัง สำคัญที่กรุงธนบุรี ในระยะต่อมาพระองค์ทรงโปรดให้มีการประมวลคันทาทรพัสสมบัติที่ ชาวอยุธยาฝั่งไวก่อนกรุงแตก เป็นผลให้ชาวอยุธยาหนีออกมาตั้งบ้านเรือนรอบ ๆ เกาะเมือง ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้โบราณสถานต่าง ๆ ถูกหรือทำลาย

4. สมัยรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2325 แล้ว ได้โปรดให้ริเริ่มจากกำแพงเมืองเชิงเทียนป้อมปราการต่าง ๆ จากกรุงเก่าไปสร้างพระราชวังใหม่ เพราะขณะนั้นทรงรีบเร่งในการสร้างเมืองใหม่ ไม่สามารถเผาอิฐได้ทันใช้งานประกอบกับเป็นการทำลายป้อมปราการเมืองเก่า เพื่อไม่ให้เป็นประโยชน์แก่ข้าศึกที่จะยกมาตีกรุงเทพฯ ประกอบกับการที่ประชาชนอพยพ

ไปสู่เมืองหลวงใหม่ ทำให้กรุงศรีอยุธยาถูกทอดทิ้ง และเมื่อพระองค์ทรงสร้าง "กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์" เป็นเมืองหลวงแล้ว พระนครศรีอยุธยา ก็เป็นเพียงเมืองจัตวาเมืองหนึ่งขึ้นกับกรุงเทพฯ ซึ่งในเวลาต่อมาเรียกกันว่า "เมืองกรุงเก่า" ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้รื้อศิลาแลงตามวัดไปสร้างพระอารามใหม่ที่กรุงเทพฯ พระนครศรีอยุธยาจึงถูกทำลายอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้สภาพเกาะเมืองที่เคยเต็มไปด้วยปราสาทราชวัง วัดวาอาราม บ้านเรือนประชาชน จึงถูกทอดทิ้งเป็นป่ารก้าง ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้บูรณะพระราชวังใหม่ พระราชทานนามว่า วังจันทร์เกษม เพื่อเป็นที่ประทับเวลาแปรพระราชฐานเสด็จประพาสกรุงเก่า

กรุงเก่าได้กลายเป็นเมืองสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงจัดการปกครองหัวเมืองแบบมณฑลเทศาภิบาลในปี พ.ศ. 2438 พระองค์ทรงจัดตั้ง "มณฑลกรุงเก่า" โดยรวมหัวเมือง 8 เมืองเข้าด้วยกัน อันมีเมืองกรุงเก่า เมืองอ่างทอง เมืองสระบุรี เมืองลพบุรี เมืองพระพุทธบาท เมืองพรหมบุรี เมืองอินทร์บุรี และเมืองสิงห์บุรี โดยตั้งสถานที่ทำการของมณฑลที่เมืองกรุงเก่า ในระยะนี้มีการบูรณะเมืองหลายด้าน เป็นผลให้มีประชาชนอาศัยหนาแน่นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นจังหวัดในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 เมืองกรุงเก่าจึงเปลี่ยนเป็น "จังหวัดกรุงเก่า" และต่อมาในรัชกาลที่ 7 ก็มีการเปลี่ยนชื่อมณฑลกรุงเก่า เป็น "มณฑลอยุธยา" เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2469 และเปลี่ยนชื่อจังหวัดกรุงเก่าเป็น "จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ส่วนชื่อกรุงเก่า คงเป็นชื่อเรียกอำเภอว่า อำเภอกรุงเก่า จนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 มีการบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเตรียมต้อนรับอนุ นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทยมา จึงได้มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอกรุงเก่า เป็นอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งใช้เรียกกันมาจนทุกวันนี้ จะเห็นได้ว่าพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์

ความเป็นมาอันยาวนาน เป็นที่ตั้งเมืองหลวงของแคว้นอโยธยา และเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาถึง 417 ปี แม้ว่ากรุงจะแตกเมืองหลวงจะย้ายไปตั้งอยู่ที่อื่นแล้ว พระนครศรีอยุธยาก็ยังมีค่าสำคัญทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม ซึ่งอยู่ในความทรงจำของคนไทยตลอดไป

สภาพทั่วไปของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน²

1. สภาพทางภูมิศาสตร์

ขนาดและที่ตั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีเนื้อที่ประมาณ 2547.616 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,608,981 ไร่ มีพื้นที่ใหญ่เป็นลำดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง ส่วนกว้างที่สุดของจังหวัดจากบ้านหนองโสน อำเภออุทัย ถึงบ้านบ่อกรวด อำเภอบางซ้าย มีความกว้างประมาณ 60 กิโลเมตร ความยาววัดจากเหนือสุดถึงใต้สุด จากบ้านช่อขี้ไต้ อำเภอบ้านแพรก ถึงบ้านปากคลองเขียงรายน้อย อำเภอบางปะอิน มีความยาวประมาณ 75 กิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางประมาณละติจูดที่ 14 องศาเหนือ ลองจิจูดที่ 101 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศเหนือตามเส้นทางรถยนต์ประมาณ 75 กิโลเมตร ตามทางรถไฟประมาณ 72 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ เขตอำเภอบ้านแพรก อำเภอมหาราช ติดต่อกับจังหวัด
อ่างทองและจังหวัดลพบุรี

² ข้อมูลองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ทิศตะวันออก เขตอำเภอท่าเรือ อำเภอภาชี อำเภอกุฑ อำเภ
วังน้อย ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก เขตอำเภอผักไห่ อำเภอบางซ้าย ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้ เขตอำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน
ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม ปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ทุ่งนา ไม่มีภูเขา ตัวจังหวัดเป็นเกาะ ตั้งอยู่คนละฝั่งกับสถานีรถไฟ มีแม่น้ำสำคัญ 4 สาย ไหลผ่านได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำน้อย มีลำคลอง เชื่อมต่อเนืองกับแม่น้ำเกือบทั้งบริเวณพื้นที่ของจังหวัด ทำให้มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบ ลุ่มน้ำท่วมถึงซึ่งเรียกว่า "ที่ราบลุ่มเดลาต้า" พื้นที่จังหวัดสูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย ประมาณ 3.5 เมตร อากาศค่อนข้างร้อน อุณหภูมิปกติสูงสุดประมาณ 31 องศา ใน เดือนเมษายน อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 24 องศาในเดือนธันวาคม เนื่องจากบริเวณ ที่ตั้งได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอ่าวไทยโดยตรง ทำให้มีฝนตกชุกประมาณ 5 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,342,700 มิลลิเมตร อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อัตราความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 265 คน หรือประมาณ 45 ครัวเรือนต่อ พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร

2. การประกอบอาชีพและรายได้

เนื่องจากอาชีพประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 ประกอบอาชีพด้าน การเกษตรกรรม อาชีพรองลงมาได้แก่ งานรับจ้างทั่วไป และการค้าขายส่งและ ปลีก จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี 2531 ปรากฏว่า ราย ได้เฉลี่ยของประชากรทุกสาขาอาชีพของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 17,967 บาทต่อ

คนต่อปี จัดว่ามีรายได้ต่ำเป็นอันดับที่ 4 ของภาคกลางตอนบน

3. การเกษตรกรรม

เนื้อที่ถือครองทั้งหมดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 1,608,981 ไร่ เป็นเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร 1,289,571 ไร่ ในจำนวนนี้เป็นเนื้อที่ถือครองเพื่อการทำนา 1,192,741 ไร่ เป็นที่ทำการเพาะปลูกพืชไร่ 18,486 ไร่ เป็นที่ทำการเพาะปลูกพืชผัก 7,556 ไร่ เป็นที่ทำการเพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น 70,815 ไร่ มีครอบครัวเกษตรกร 167,635 ครอบครัว มีจำนวนเกษตรกร 464,971 คน หรือร้อยละ 70 ของประชากรทั้งหมด พื้นที่การเกษตรดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เกษตรกรต้องเช่าจากผู้อื่นเพื่อทำการเกษตรร้อยละ 52.26 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

การกสิกรรมเป็นสาขาการผลิตภาคเกษตรกรรมที่ทำรายได้เป็นอันดับ 1 พืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าว นอกนั้นได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ข้าวโพด ผักสด มันเทศ พริก และพืชผักซึ่งปลูกในช่วงฤดูแล้งในพื้นที่ที่เคยทำนาปี จากผลการส่งเสริมการเกษตร ผลผลิตข้าวนาปี เพิ่มขึ้นจาก 30 ถึงต่อไร่ เป็น 43 ถึงต่อไร่และผลผลิตข้าวนาปล้งเพิ่มขึ้นจาก 45 ถึงต่อไร่ เป็น 73 ถึงต่อไร่ สำหรับการเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริมหลังฤดูทำนาของอำเภอภาชีและอำเภอกุษี สภาพแรงงานการผลิต โดยส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนและเครื่องจักรกลการเกษตร ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ ส่วนแรงงานสัตว์นั้นมีใช้เป็นส่วนน้อย เมื่อถึงฤดูปักดำข้าวและฤดูเก็บเกี่ยวข้าวมักจะเกิดปัญหาขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่เคยมีมาแต่ก่อนเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมากมายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบกับการคมนาคมระหว่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับกรุงเทพมหานครเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว

ทำให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมส่วนหนึ่งอพยพเข้าไปรับจ้างในกรุงเทพฯ ดังนั้น การปิดตำหรือการเก็บเกี่ยวจึงมักจ้างแรงงานจากจังหวัดใกล้เคียง และอีกส่วนหนึ่ง มาจากทางตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเสียค่าจ้างในอัตราที่สูงประมาณวันละ 60-80 บาท หรือทำกันแบบเหมา เสียค่าจ้างอัตราไร่ละ 150 - 200 บาท ลักษณะทั่วไป ของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรของจังหวัด เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะการกสิกรรมซึ่งมีประมาณร้อยละ 70 ของ ประชากรทั้งหมด เกษตรกรมีการเพาะปลูกข้าวเป็นพืชหลักที่สำคัญและการซื้อขาย ผลผลิตข้าวเปลือก ส่วนใหญ่ยังเป็นแบบที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งอดีต คือ ซื้อขาย หน้าลานเป็นส่วนใหญ่ การนำไปขายเองโดยตรงที่โรงสีขนาดใหญ่ยังมีน้อย ยังไม่มี สถานที่ซื้อขายที่จัดได้ว่าเป็นตลาดกลางซื้อขายข้าว ส่วนใหญ่จะกระจายไปตามแหล่ง ผลิตหรือตามที่ตั้งโรงสี โดยจะมีคนกลางในการรวบรวมข้าวเปลือกจากเกษตรกร ถึงโรงสี คิดเป็นค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ค่าแรงรวมกำไรบางส่วนประมาณ 100 บาทต่อเมตริกตัน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีพาหนะในการขนส่งข้าวไป จำหน่ายให้โรงสีโดยตรง จึงจำเป็นต้องจำหน่ายหน้าลาน ส่วนตลาดซื้อขายพืชไร่ มีตลาดกลางรับซื้อพืชไร่ที่สำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ตลาดกลางรับซื้อ พืชไร่ประเภท ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ที่อำเภอท่าเรือ

การปศุสัตว์และการประมง เป็นสาขาการผลิตภาคเกษตรกรรมที่ทำรายได้ เป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัด การปศุสัตว์ ประชากรประกอบอาชีพด้านการปศุสัตว์ ทั้ง ด้านการเลี้ยงเพื่อใช้งานและเพื่อการบริโภค การขาย เช่น โค กระบือ นอกจากนั้น มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม เพื่อรีดนมขาย ส่งเสริมการเลี้ยงเป็ด ไก่ สุกร เป็นต้น ส่วนการประมง เกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการเลี้ยงปลาใน บ่อ จำนวน 778 ราย และเลี้ยงปลาในนาและกระชังมีจำนวน 169 ราย คิดเป็น มูลค่าทั้งหมด 57,719,320 บาท เกษตรกรในอำเภอผักไห่และอำเภอเสนาเลี้ยง ปลาในบ่อมากกว่าเกษตรกรอำเภออื่น ๆ

4. การอุตสาหกรรม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ โรงงานจนถึงปี 2533 จำนวนทั้งสิ้น 450 โรงงาน เงินลงทุน 16,399,683 ล้านบาท คนงานรวม 28,132 คน เป็นโรงงานประกอบกิจการหลายประเภท เช่น ผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตชิ้นส่วนเหล็ก เหล็กหล่อ ผลิตเวชภัณฑ์ทางการแพทย์ ผลิตรองเท้า ผลิตก๊าซที่ใช้ในการฆ่าเชื้อโรค เครื่องมือแพทย์ เป็นต้น ส่วนใหญ่ เป็นโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเพื่อส่งออก ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอวังน้อย อำเภอบางปะอิน อำเภออุทัย อำเภอเสนา และอำเภอบางบาล ในปี 2533 มีการขออนุญาตขยายโรงงานสำคัญ ๆ ในเขตอำเภอวังน้อย อำเภออุทัย อำเภอเสนา และอำเภอบางปะอิน ได้แก่ โรงงานผลิตท่อชลประทานน้ำหยด และท่อต่อชนิดต่าง ๆ โรงงานผลิตชิ้นส่วนเหล็กหล่อ โรงงานผลิตก๊าซที่ใช้ฆ่าเชื้อโรค เครื่องมือแพทย์ โรงงานผลิตรองเท้า กระดาษลูกฟูก โรงงานปั่นด้าย เขตอำเภอ ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ อำเภอที่มีความสำคัญต่อการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมในอนาคตอีก 6 อำเภอคือ อำเภอบางปะอิน อำเภอนครหลวง อำเภออุทัย อำเภอวังน้อย อำเภอเสนา อำเภอบางไทร

5. การพาณิชย์

การขยายตัวทางด้าน การประกอบธุรกิจการค้าในปี 2533 ส่วนใหญ่ เป็นด้านอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากปี 2532 และมีการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมจาก คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งมีการร่วมทุนกับผู้ประกอบการชาวต่างประเทศ และกิจการที่เป็นของคนไทยหลายโครงการ มีจำนวนผู้ประกอบการค้าและบริการจำแนกตามประเภทของการจดทะเบียนจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2532 ดังนี้

คือ ทะเบียนพาณิชย์ 7,982 ราย บริษัทจำกัด 162 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 383 ราย และห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 28 ราย รวมทั้งสิ้น 8,555 ราย สินค้า นำเข้าได้แก่ เครื่องอุปโภค บริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องมือ เครื่องจักรกลที่ใช้ในการอุตสาหกรรมและการเกษตร ไม้ซุง สินค้าออกส่วนใหญ่เป็น สินค้าเกษตรได้แก่ ข้าว ข้าวโพด สัตว์น้ำจืด ไม้แปรรูป อัญมณี และสินค้า หัตถกรรมพื้นบ้าน

6. สถาบันการเงิน

ธนาคารต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งสินเชื่อที่เกษตรกรสามารถกู้ยืมเงิน มาลงทุน ในการประกอบอาชีพได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจการเกษตร หรือนอกจากการ เกษตรก็ตามอันเป็นแหล่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่นั้นทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรวมกันทั้งหมด 43 แห่ง เป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง ธนาคารออมสิน 13 แห่ง นอกนั้นเป็นธนาคารพาณิชย์ 29 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ตาม อำเภอต่าง ๆ ส่วนสถาบันการเงินอีกรูปหนึ่งคือ บริษัทประกันภัยมีอยู่ 12 แห่ง

7. แรงงาน

เมื่อต้นปี 2533 จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีประชากรทั้งสิ้น 636,194 คน เป็นประชากรในภาคการเกษตร 349,730 คน หรือร้อยละ 54.97 และ ประชากรนอกภาคเกษตร 286,646 คน หรือร้อยละ 45.03 จากการประมาณ การจำนวนประชากรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยใช้รูปแบบจำลอง โครงสร้างประชากร ซึ่งกำหนดเป้าหมายอัตราเพิ่มของประชากรโดยส่วนรวม เท่ากับร้อยละ 1.1 ซึ่งพิจารณาจากอัตราการเกิด อัตราการตายและอัตราการ ย้ายถิ่นฐาน ปรากฏว่าในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7

(ปี 2535 - 2539) ประชากรในภาคการเกษตรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีมากกว่าประชากรนอกภาคเกษตร แต่มีแนวโน้มลดลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.02 ต่อปี ในขณะที่ประชากรนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.01 ต่อปี เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ประกอบกับเกษตรกรประสบปัญหาในเรื่องของรายได้ที่ไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรมากขึ้น ทำให้สัดส่วนของประชากรในภาคการเกษตรต่อประชากรทั้งหมดมีแนวโน้มลดลงและในช่วงปลายแผนฯ 7 ประชากรในภาคการเกษตรจะมีน้อยกว่าประชากรนอกภาคการเกษตร 332,386 คน ประชากรนอกภาคการเกษตร 293,834 คน และในปี 2539 ประมาณการว่ามีประชากรในภาคการเกษตร 307,254 คน และประชากรนอกภาคการเกษตร 310,891 คน และจากการคาดประมาณแรงงาน โดยใช้รูปแบบจำลองโครงสร้างประชากรเช่นเดียวกันพบว่า ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแรงงานเกษตรน้อยกว่าแรงงานนอกการเกษตร ในปี 2533 แรงงานเกษตรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 169,802 คน คิดเป็นร้อยละ 49.81 ของแรงงานทั้งหมด ในขณะที่แรงงานนอกการเกษตรมีจำนวน 171,076 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 50.19 ของแรงงานทั้งหมด และในปี 2539 ประมาณการว่าจะมีแรงงานเกษตรจำนวน 150,730 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 44.62 ของแรงงานทั้งหมด แรงงานนอกการเกษตรมีจำนวน 187,084 คน หรือร้อยละ 55.38 ของแรงงานทั้งหมด ลักษณะของแรงงานดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียงมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่มาก และยังมีการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมอยู่ ทำให้พื้นที่การเกษตรถูกแบ่งไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ประกอบกับเกษตรกรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น

8. การท่องเที่ยว

คณะรัฐมนตรี มีมติอนุมัติเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2533 ให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดท่องเที่ยวตามข้อเสนอของ กรอ. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีผลให้ภาคเอกชนมาลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนั้น จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน ให้ประกาศเป็นเขตส่งเสริมการท่องเที่ยวรวมทั้งจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภาคกลางตอนบน ซึ่งในปัจจุบันมีโรงแรมในเขตจังหวัดที่จะรองรับนักท่องเที่ยวผู้มาพักแรม 18 แห่ง จำนวนห้องทั้งสิ้น 523 ห้อง และจะเปิดใหม่อีก 1 แห่งในเขตอำเภออุทัย

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถจำแนกออกตามลักษณะเด่นของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม มี 41 แห่ง 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม มี 4 แห่ง 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติศึกษาและการพักผ่อนหย่อนใจมี 3 แห่ง

จะเห็นได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแหล่งท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ซึ่งมีถึง 41 แห่ง จากแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 48 แห่ง เมื่อพิจารณาจากการกระจายตัว จะอยู่ในพื้นที่ย่อย 3 บริเวณด้วยกันคือ

1) แหล่งท่องเที่ยวบริเวณเกาะเมืองและพื้นที่โดยรอบ เป็นกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระจายตัวกันอยู่ในบริเวณเกาะเมืองและพื้นที่รอบ ๆ ซึ่งเคยเป็นอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยาแต่เดิม ประกอบด้วย

แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 40 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม 38 แห่ง ซึ่งได้แก่ วัดต่าง ๆ ตลอดจนพิพิธภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ 2 แห่ง คือ บึงพระราม สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชธานี

2) แหล่งท่องเที่ยวบริเวณอำเภอบางปะอิน - บางไทร ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม 2 แห่ง คือพระราชวังบางปะอิน และวัดนิเวศธรรมประวัติ กับแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมอีก 1 แห่ง คือ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

3) แหล่งท่องเที่ยวบริเวณอำเภอนครหลวง - บางปะหัน ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม 1 แห่ง คือพระตำหนักนครหลวง และแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติศึกษาและการพักผ่อนหย่อนใจอีก 1 แห่ง คือ อุทยานนกน้ำ วัดตาลเอน

สำหรับหมู่บ้านหัตถกรรมไทย ปี 2532 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้คัดเลือกหมู่บ้านหัตถกรรมไทย รวม 7 หมู่บ้าน ดังนี้

- 1) หมู่บ้านดอกไม้โสน หมู่ที่ 1 บ้านโรงวารี ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา
- 2) หมู่บ้านแกะสลักไม้ หมู่ที่ 5 บ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา
- 3) หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผา หมู่ที่ 3,4 ตำบลคลองสระบัว ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา
- 4) หมู่บ้านจักสานตะกร้าหวาย หมู่ที่ 6,7 บ้านกระท่อม ตำบลบ้านกระท่อม อำเภอเสนา

- 5) หมู่บ้านท่ามด หมู่ที่ 6,7 ตำบลบ้านโพธิ์ บ้านไผ่หนอง ตำบลท่าช้าง
อำเภอนครหลวง
- 6) หมู่บ้านท่าออบ หมู่ที่ 3 บ้านบางนางร้า ตำบลบางนางร้า อำเภอ
บางปะหัน
- 7) หมู่บ้านทอเสื่อและพรมเข็ดเท้าด้วยผ้า หมู่ที่ 4,5 ตำบลบ้านสร้าง
อำเภอบางปะอิน

9. การศึกษา

ในปัจจุบันจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถานศึกษาในระบบทั้งสิ้น 503 แห่ง ซึ่งแยกจำนวนสถานศึกษาตามสังกัดได้ดังนี้

สังกัด	จำนวน (แห่ง)
กรมสามัญศึกษา	29
สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ	425
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	27
สํานักกรมการฝึกหัดครู	1
เทศบาล	11
กรมอาชีวศึกษา	3
กรมการฝึกหัดครู	1
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล	2
รวม	503 แห่ง

ส่วนการให้บริการศึกษานอกระบบโรงเรียน ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นผู้รับผิดชอบการศึกษาสายสามัญได้ประมาณปีละ 3,000 คน และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น ส่วนการศึกษาศาสนาอาชีพมีหน่วยงานราชการหลายแห่ง ช่วยให้การศึกษาดุจอบรมโดยเน้นทักษะวิชาชีพพระยะสิน เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีหน่วยราชการหลายแห่งให้การศึกษาดุจอบรมในด้านนี้

10. การศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ กล่าวคือ นับถือศาสนาพุทธ 621,953 คน นับถือศาสนาอิสลาม 40,907 คน นับถือศาสนาคริสต์ 3,922 คน และนับถือศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ซิกข์ และอื่น ๆ 228 คน มีวัดในพระพุทธศาสนา 493 วัด ที่พักสงฆ์ 10 แห่ง วัดร้าง 419 วัด พระภิกษุ 6,602 รูป สามเณร 1,117 รูป มัสยิด 54 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 5 แห่ง

11. ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมและประเพณีของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นแบบไทยภาคกลางมีการแสดงพื้นบ้าน เช่น ลิเก ลำตัด กลองยาว เพลงเรือ งานหัตถกรรม ได้แก่ จักสาน แกะสลัก ตีมีด การทำพัดขนนก การผลิตหัวโขน เครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องดนตรีไทย ส่วนในด้านศิลปวัตถุมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2 แห่ง โบราณสถาน 224 แห่ง และศูนย์วัฒนธรรม 4 แห่ง

12. การสาธารณสุข

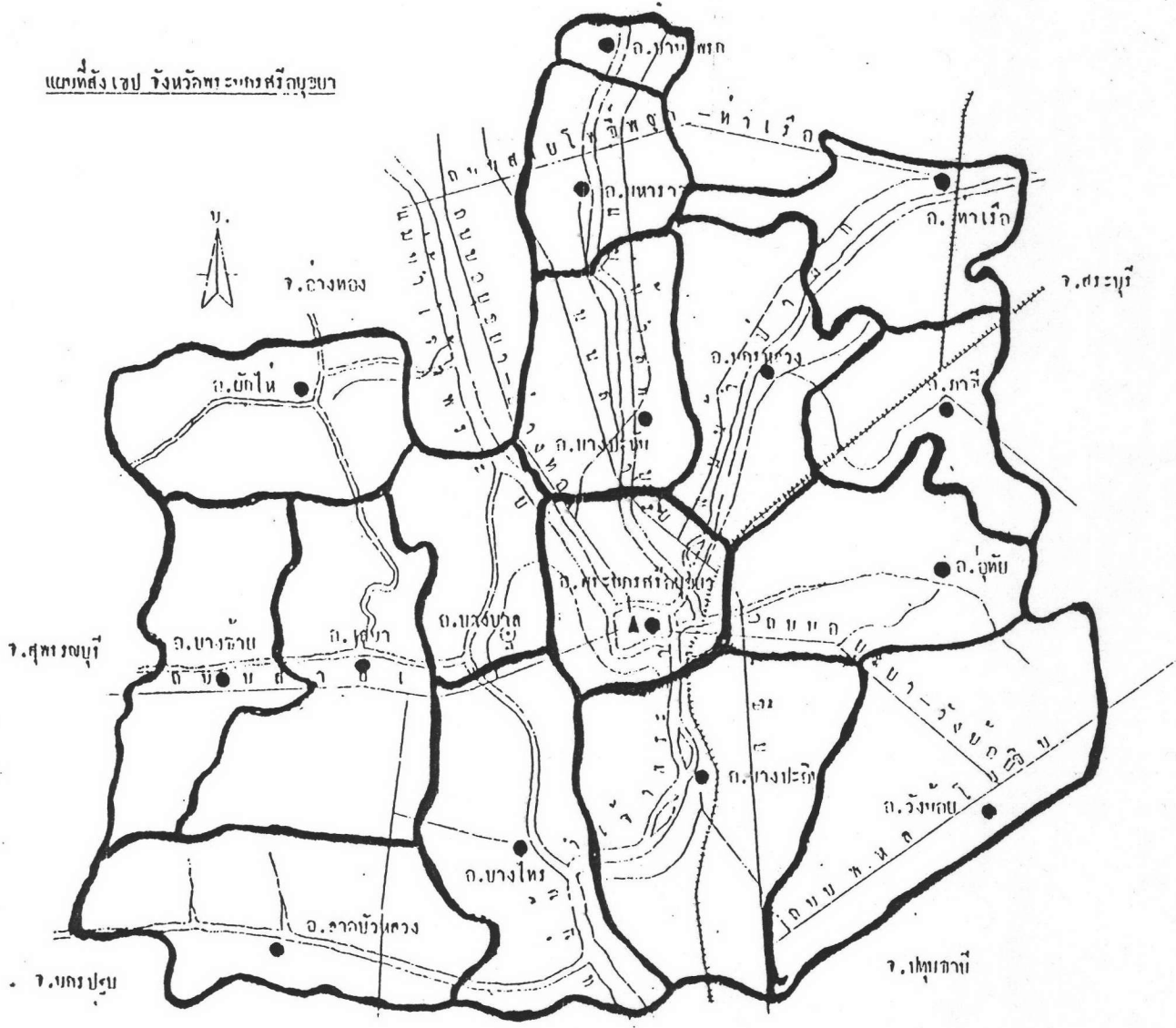
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนบุคลากรด้านการแพทย์ และสาธารณสุขทั้งภาครัฐและเอกชนดังนี้คือ แพทย์ 80 คน ทันตแพทย์ เภสัชกร 22 คน พยาบาลวิชาชีพ 248 คน พยาบาลเทคนิค 240 คน ผดุงครรภ์ 155 คน พนักงานอนามัย 171 คน กันตภิบาล 20 คน และอื่น ๆ อีก 500 คน

13. การเมืองการปกครอง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 208 ตำบล 1,456 หมู่บ้าน มีเทศบาล 3 แห่ง สุขาภิบาล 20 แห่ง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง แบ่งเขตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกเป็น 2 เขต แต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 คน รวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4 คน มีสมาชิกสภาจังหวัด 30 คน

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	สาขาภิบาล	เทศบาล	องค์การบริหารส่วนจังหวัด
<u>เขตการเลือกตั้งที่ 1</u>					
พระนครศรีอยุธยา	21	119	อโยธยา	เมืองนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา
ท่าเรือ	10	83	ท่าหลวง	ตำบลท่าเรือ	-
นครหลวง	12	74	นครหลวง	-	-
วังน้อย	10	63	ลำตาเสา	-	-
ภาชี	8	72	โคกม่วง	-	-
บ้านแพรก	5	27	บ้านแพรก	-	-
มหาราช	12	58	มหาราช	-	-
อุทัย	11	107	อุทัย	-	-
<u>เขตการเลือกตั้งที่ 2</u>					
เสนา	17	125	เจ้าเจ็ด	ตำบลเสนา	-
	-	-	หัวเวียง	-	-
ผักไห่	16	126	ลาดชะโด	-	-
	-	-	ผักไห่	-	-
บางปะอิน	18	148	บ้านเลน	-	-
	-	-	พระอินทร์ราชา	-	-
	-	-	บ้านสร้าง	-	-
บางไทร	23	135	บางไทร	-	-
บางปะหัน	17	94	บางปะหัน	-	-
บางบาล	16	111	บางบาล	-	-
บางซ้าย	6	53	บางซ้าย	-	-
ลาดบัวหลวง	6	56	ลาดบัวหลวง	-	-
รวม 16 อำเภอ	208	1,456	20 สาขาภิบาล	3 เทศบาล	1 องค์การฯ
		ตำบล หมู่บ้าน			

แผนที่สังเขป จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพทั่วไปของเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยพื้นที่ 8 อำเภอ คือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอกำแพงเมืองเก่า อำเภอนครหลวง อำเภอรอบกรุง อำเภอภาชี อำเภอบ้านแพรก อำเภอมหาสาร และอำเภออุทัย แบ่งออกเป็น 89 ตำบล 651 หมู่บ้าน มีหน่วยเลือกตั้ง 309 หน่วย มีเนื้อที่ประมาณ 1,107 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 320,000 คน มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 217,685 คนต่อไปจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของแต่ละอำเภอโดยสังเขป เพื่อการทำความเข้าใจเขตเลือกตั้งที่ศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

1. อำเภอพระนครศรีอยุธยา

อำเภอพระนครศรีอยุธยาเดิมมีชื่อว่า "อำเภอรอบกรุง" ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 โดยมีหลวงประชาภิบาล เป็นนายอำเภอคนแรก ต่อมาในปี 2475 ได้มีการเปลี่ยนชื่อจาก "อำเภอรอบกรุง" เป็น "อำเภอรุงเก่า" เนื่องจากอำเภอที่ตั้งอยู่ในบริเวณเกาะเมือง อันเป็นที่ตั้งเมืองหลวงเก่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อจาก "อำเภอรุงเก่า" เป็น "อำเภอพระนครศรีอยุธยา" เพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นจริงตามชื่อเมืองหลวงเก่า และรักษาไว้ซึ่งประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นให้เป็นการแพร่หลายเรียกขานในหมู่ประชาชนทั่วไป

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอพระนครศรีอยุธยาลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำ 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรีไหลผ่านตัวเมืองเป็นเกาะบริเวณรอบตัวเมืองเหมาะแก่การทำนา มีเนื้อที่ประมาณ 130 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางปะหัน และอำเภอนครหลวง
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบางปะอิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภออุทัย และอำเภอบางปะอิน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบางบาล และอำเภอบางไทร

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระราชวังโบราณ วังจันทร์เกษม
 วิหารพระมงคลบพิตร วัดพนัญเชิง วัดพุทไธสวรรย์ วัดกุฎีทอง วัดหน้าพระเมรุ
 วัดใหญ่ชัยมงคล เพนียดคล้องช้าง ฯลฯ

การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลประจำจังหวัด 1 แห่ง สถานีอนามัย
 11 แห่ง สำนักงานผดุงครรภ์ 2 แห่ง

การสาธารณสุขภาค มีการประปา 1 แห่ง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เขต 1
 การไฟฟ้าจังหวัด และการโทรศัพท์

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน การ
 เลี้ยงสัตว์ ประมาณร้อยละ 70 รองลงมาได้แก่ งานรับจ้าง และการค้าขาย และ
 ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี
 พ.ศ. 2531 ปรากฏว่าประชากรมีรายได้เฉลี่ย 17,967 บาทต่อคนต่อปี จัดว่ามี
 รายได้ต่ำ

ภาคเกษตรกรรม มีพื้นที่กสิกรรม จำนวน 44,278 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ทำ
 นา 42,743 ไร่ พื้นที่ปลูกผัก 886 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น 1,962 ไร่
 การปศุสัตว์ ประชากรประกอบอาชีพด้านการปศุสัตว์ ทั้งด้านการเลี้ยงเพื่อใช้งาน
 และเพื่อการบริโภค การขาย เช่น โค กระบือ สุกร เป็ดและไก่ นอกจากนั้นยัง

มีการเลี้ยงโคนมเพื่อรีดน้ำนมขาย การเลี้ยงเพื่อการค้า เกษตรกรมีการเลี้ยงโค และกระบือเพื่อการค้าได้แก่ ตำบลปากกระวาน ตำบลคลองตะเคียน ตำบลลุมพลี ตำบลสำเภาล้อม และในเขตเทศบาล เป็นการเลี้ยงในช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว การประมง จากสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม เป็นเกาะมีแม่น้ำลำคลอง ไหลผ่านทุกตำบล จึงเหมาะแก่การทำประมงน้ำจืด ทางราชการได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อ มีจำนวน 99 ไร่ 129 บ่อ และเลี้ยงปลาในกระชัง 15 ไร่ ปลาประเภทต่าง ๆ ที่นิยมเลี้ยงคือ ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาช่อน ปลาดุก ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ประมาณ 180 ตันต่อปี การอุตสาหกรรม อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ปี 2533 จำนวน 107 โรง เงินลงทุน 632,305 ล้านบาท คนงานรวม 3,049 คน เป็นโรงงานประกอบกิจการหลายประเภท เช่น โรงสีข้าว โรงงานทำสุรา โรงเลื่อยไม้แปรรูป โรงทำอิฐมอญ โรงกลึงโลหะ ช่อมเครื่องยนต์ โรงพิมพ์ เป็นต้น ในด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือนมีความสำคัญต่อการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประชาชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยาอีกทางหนึ่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในฐานะเป็นเมืองเก่าทางประวัติศาสตร์ สินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือนยังเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาซื้อสินค้าพื้นเมือง เช่น การจักสานปลาตะเพียน กล้วยไม้กวาน ฯลฯ

การศึกษาและศาสนา มีโรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 33 แห่ง สังกัดเทศบาล 8 แห่ง สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 11 แห่ง สังกัดกรมสามัญศึกษา 4 แห่ง มีวิทยาลัย 6 แห่ง สังกัดกรมการฝึกหัดครู 1 แห่ง กรมอาชีวศึกษา 2 แห่ง และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 2 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในพุทธศาสนา 73 วัด

การสหกรณ์ มีสหกรณ์ 12 แห่ง คือ สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรอยุธยา จำกัด สหกรณ์การเกษตรพระนครศรีอยุธยา จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฎิรูปที่ดินพระนครศรีอยุธยา สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพระนครศรีอยุธยา สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจพระนครศรีอยุธยา สหกรณ์เครดิตยูเนียนเซนต์โยเซฟอยุธยา จำกัด ร้านสหกรณ์อยุธยา จำกัด ร้านสหกรณ์วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา จำกัด ร้านสหกรณ์วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา จำกัด สหกรณ์อยุธยาเดินรถ สหกรณ์ขนทองเดินรถ จำกัด และ สหกรณ์แหลมทองเดินรถ จำกัด

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาคมี 21 ตำบล 155 หมู่บ้าน การปกครองท้องถิ่นมีเทศบาล 1 แห่ง คือ สำนักงานเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา สุขาภิบาล 1 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลอโยธยา มีสมาชิกสภาจังหวัด 5 คน คือ 1) นายสมโภชน์ ศรีโกชน์สมบูรณ์ 2) นายจรูญศักดิ์ ศรีโกชน์สมบูรณ์ 3) นายสหัส สิงห์โต 4) นายสนั่น ศรีจันทร์ 5) นายไพฑูรย์ เรณูหอม มีหน่วยเลือกตั้ง 99 หน่วย

2. อำเภอท่าเรือ

อำเภอท่าเรือ เป็นอำเภอที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา มานับเป็นเวลากว่าสามร้อยปีเศษ และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี เดิมอำเภอท่าเรือมีชื่อเรียกว่า "อำเภอนครน้อย" ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2459 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "อำเภอท่าเรือ" ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งประวัติศาสตร์และสภาพของท้องที่ซึ่งเคยมีความสำคัญอย่างมากในสมัยโบราณ เมื่อประมาณ 354 ปีก่อน สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในรัชกาลแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมได้มีการค้นพบรอยพระพุทธรูป (ในท้องที่จังหวัดสระบุรีในปัจจุบัน) โดยนายพรานชื่อ นายบุญ และความได้ล่วงรู้ถึงพระกรรมของพระเจ้าทรงธรรม

ซึ่งสมัยนั้นได้ว่างเว้นจากการทำศึกสงคราม พระเจ้าทรงธรรมเป็นผู้เลื่อมใสใน พระพุทธศาสนา จึงได้มีพระราชดำริจัดทำมณฑปขึ้นครอบรอยพระพุทธรูป และใน ขณะเดียวกันถ้าพิจารณาตามเส้นทางคมนาคม โดยทางเรือซึ่งขณะนั้นเป็นเส้นทางที่ สะดวกมาก พระองค์เสด็จไปตามลำแม่น้ำป่าสัก มาจากกรุงศรีอยุธยา เพื่อไปนมัส การรอยพระพุทธรูป พระองค์ต้องเสด็จขึ้นบกโดยพักเรือไว้ที่สถานที่อื่นเป็นอำเภอ ทำเรือในปัจจุบัน ดังนั้น อำเภอท่าเรือ (นครน้อย) จึงได้เป็นที่จอดพักของขบวน เรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ในครั้งโบราณสืบมา

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอท่าเรืออยู่ทางทิศเหนือของตัวจังหวัดพระนครศรี อยุธยา ห่างจากจังหวัดโดยทางรถยนต์ประมาณ 100 กิโลเมตร หรือทางรถไฟ ประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 116 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอภาชี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอนครหลวง

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตร สูงกว่าระดับน้ำ ประมาณ 7 เมตร มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน ตำบลท่าเรือ ตำบลท่าหลวง ตำบลจำปา ตำบลท่าเจ้าสนุก ตำบลวังแดง ตำบลศาลาลอย ตำบลโพธิ์เอน และตำบลปากท่า และมีคลองที่สำคัญแก่การเกษตรกรรมได้แก่ คลองรพีพัฒน์ ทางรถไฟมีรถไฟสาย เหนือผ่านอำเภอท่าเรือ ท้องที่อำเภอท่าเรือมีแม่น้ำไหลผ่านพอสำหรับใช้เรือทุกชนิด บรรทุกสินค้า เพื่อทำการขนส่งระหว่างอำเภอท่าเรือ กับจังหวัดได้ตลอดปี ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ข้าวเปลือก หินโม่ มันอัดเม็ด ปูนซิเมนต์ เป็นต้น

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระพุทธไสยาสน์ (วัดสะดือ)

สถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ เขื่อนพระราม 6 อยู่ที่ตำบลท่าหลวง

การสาธารณสุข มีโรงพยาบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 10 แห่ง

การสาธารณูปโภค มีไฟฟ้า และน้ำประปาใช้เกือบทุกตำบล

การสหกรณ์ มีสหกรณ์ 1 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรท่าเรือ จำกัด

การอาชีพและธุรกิจ ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา การประมง การพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่โรงสีข้าว โรงงานอบข้าวโพด โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ โรงงานบดขี้เถ้าหิน และโรงเลื่อยไม้แปรรูป

การศึกษาและศาสนา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 26 แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเอกชน 2 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดพุทธศาสนา 38 วัด มัสยิด 1 แห่ง (อยู่ที่ตำบลปากท่า)

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 10 ตำบล 90 หมู่บ้าน การปกครองท้องถิ่นมีเทศบาลตำบล 1 แห่ง ได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบลท่าเรือ และมีสุขาภิบาล 1 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลท่าหลวงมีสมาชิกสภาจังหวัด 2 คนคือ 1) นายเชื่อง มานามไทย 2) นายโสภณ แสงไพโรจน์ มีหน่วยเลือกตั้ง 47 หน่วย

3. อำเภออุทัย

อำเภออุทัยแต่เดิมอำเภออุทัยเรียกกันว่า "อำเภออุทัยใหญ่" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น "อำเภออุทัย" ก็เนื่องมาจากเหตุการณ์เรื่องราวในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ในปี พ.ศ. 2310 ในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาก็จะต้องเสียแก่พม่าเข้าศึกเป็นแน่เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น เพราะเนื่องจากภายในกรุงศรีอยุธยาเกิดแตกความสามัคคีกัน พระเจ้าตากสินมหาราชได้รวบรวมกำลังทหารของพระองค์ตีฝ่าวงล้อมของพม่าที่ล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่ทางด้านวัดพิชัยสงครามในระหว่างทางได้มีการปะทะต่อสู้กับกองทัพของพม่าที่ยกติดตามมาโจมตี แต่พระองค์ก็ทรงทำศึกชนะกองทัพพม่าทุกครั้ง จึงได้ขนานนามตำบลท่าเดินทัพมารุ่งสว่างนี้ว่า "ตำบลอุทัย" ซึ่งหมายความว่า "แสงแห่งพระอาทิตย์ยามแรกขึ้น" หรือยามรุ่งอรุณ อำเภออุทัยก็ได้ตั้งชื่อตามตำบลที่ตั้งว่าการอำเภออุทัยในปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภออุทัยอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวจังหวัด ที่ว่าการอำเภออุทัย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลอุทัย มีพื้นที่ประมาณ 169.01 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอนครหลวง และอำเภอภาชี
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอวังน้อย และอำเภอบางปะอิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอพระนครศรีอยุธยา

ลักษณะภูมิประเทศ ของอำเภออุทัยตอนเหนือเป็นที่ดอน ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมบริเวณพื้นที่อำเภอเกือบทั้งหมด มีลำแม่น้ำที่สำคัญ คือ คลองสามง่าม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คลองอุทัย

อำเภออุทัยสามารถติดต่อกับอำเภอและจังหวัดได้โดยทางรถยนต์ใช้เส้นทางหมายเลข 3056 เชื่อมกับถนนโรจนะและติดกับอำเภอวังน้อยได้

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดเขาดิน

การสาธารณสุข มีสถานอนามัย 11 แห่ง

การสาธารณสุขโรค มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้เกือบทุกตำบล

การอาชีพและธุรกิจ ประชากรส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ การอุตสาหกรรม อำเภออุทัยมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 31 โรง เงินลงทุน 2,598,731 บาท คนงานประมาณ 4,475 คน มีโรงงานทอผ้า 2 โรง โรงงานแปรรูปไม้ 2 โรง โรงงานเคลือบอิฐเผา 1 โรง ฯลฯ

การศึกษาและศาสนา โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ มี 31 โรง โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มี 2 โรง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในพุทธศาสนา 26 วัด สำนักสงฆ์ 2 แห่ง

การเมืองและการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 11 ตำบล 107 หมู่บ้าน มีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือ มีสุขาภิบาล 1 แห่ง สุขาภิบาลอุทัย มีสมาชิกสภาจังหวัด 2 คน คือ 1) นายสมถวัลย์ พาสกรี 2) นางมยุรี ปิยะทัศน์ศรี การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 มีหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด 28 หน่วย

4. อำเภอนครหลวง

อำเภอนครหลวง เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอหนองน้อย ใน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการแบ่งเขตการปกครองจากอำเภอหนองน้อยออกเป็น อำเภอหนองน้อยใน พ.ศ. 2440 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้โปรดให้สร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นที่ หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพง ติดกับวัดเกาะแก้วเกษาราม ต่อมาในปี พ.ศ. 2445 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอหนองน้อยอยู่ทางทิศเหนือของตัวจังหวัด ตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลำแม่น้ำป่าสัก ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 11 กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอหนองน้อย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 197 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอท่าเรือ
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอภาชี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอบางปะหัน

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอหนองน้อยเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำการเพาะปลูก ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ลำน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำป่าสัก การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน โดยทางรถยนต์ และทางเรือ แต่ในปัจจุบันทางน้ำไม่ค่อยสะดวกจึงไม่มีผู้นิยมใช้สัญจรไปมาแล้ว

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ตำหนักนครหลวง วิหารพระจันทร์

ลอส

การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง สถานีอนามัย 12 แห่ง

การอาชีพและธุรกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา เพาะปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ การอุตสาหกรรม มีโรงสีข้าว โรงเลื่อยจักร โรงงานบดมันสำปะหลัง การตีมีดและการทำอิฐมอญ ฯลฯ

การศึกษาและศาสนา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ 21 แห่ง โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 2 แห่ง ประชาชน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในพุทธศาสนา 37 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 12 ตำบล 74 หมู่บ้าน การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล 1 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาล- นครหลวง มีสมาชิกสภาจังหวัด 1 คน คือ นายบุญส่ง ชินมิตร มีหน่วยเลือกตั้ง 47 หน่วย

5. อำเภอมหาราช

อำเภอมหาราชเดิมเรียกว่า "แขวงนครใหญ่" ต่อมาในปี พ.ศ. 2457 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ จึงได้เปลี่ยนแปลงการ ปกครองจาก "แขวง" มาเป็น "อำเภอ" เรียกว่า "อำเภอ นครใหญ่" และต่อมา กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เปลี่ยนชื่ออำเภอให้สอดคล้องกับชื่อตำบล จึงได้ เปลี่ยนมาเป็น "อำเภอมหาราช"

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอมหาราชตั้งอยู่สามแยกของแม่น้ำลพบุรี กับ คลองบางแก้วฝั่งตะวันตก อยู่ห่างจากจังหวัดประมาณ 24 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด

ประมาณ 119 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอบ้านแพรก
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอบ้านบางปะหัน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอนครหลวง และอำเภอคลองหลวง จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอป่าโมก และอำเภอเมืองจังหวัดอ่างทอง

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอมหाराชเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลพบุรีไหลผ่าน อำเภอมหाराชมีแม่น้ำลพบุรี เป็นแม่น้ำสายสำคัญในด้านการเพาะปลูก และมีคลองที่สำคัญได้แก่ คลองบางแก้ว และคลองบางพระครู การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอ ตำบล หมู่บ้านส่วนมากใช้โดยทางรถยนต์

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดกุฎีทอง

การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง สถานีอนามัย 8 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 2 แห่ง

การอาชีพและธุรกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ การประมง การเลี้ยงสัตว์ การจักสาน การอุตสาหกรรมมีโรงสีข้าว 6 โรง

การศึกษาและศาสนา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 22 โรง และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 โรง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีวัดในพุทธศาสนา 27 วัด

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาคมี 12 ตำบล 58 หมู่บ้าน การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล 1 แห่ง คือ สุขาภิบาลมหาสาร มีสมาชิกสภาจังหวัด 1 คน คือ นายเดชา บรรจงศุภมิตร มีหน่วยเลือกตั้ง 20 หน่วย

6. อำเภอภานี

อำเภอภานีได้ตั้งเป็นที่ทำการของทางราชการเรียกว่า "ที่ทำการบ้านภานี" ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 14 ตำบลระโสม ปัจจุบันคือ หมู่ที่ 6 ตำบลภานี ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2479 กระทรวงมหาดไทยได้ยกฐานะของ "ที่ทำการบ้านภานี" เป็น "ที่ว่าการกิ่งอำเภอภานี" และในปี พ.ศ. 2496 กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกายกฐานะของกิ่งอำเภอภานี เป็น "อำเภอภานี" มีเขตการปกครอง 8 ตำบลอำเภอภานีเป็นท้องที่ตั้งอยู่บนที่ดอน และมาตั้งอยู่ข้างเส้นทางรถไฟ ซึ่งเป็นชุมทางรถไฟ 2 สาย คือ สายหนึ่งแยกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ และอีกสายหนึ่งแยกไปทางเหนือ

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอภานีอยู่เหนือตัวจังหวัดขึ้นไปตามทางรถไฟ ประมาณ 19 กิโลเมตร อยู่ห่างจากถนนพหลโยธินประมาณ 19 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 84.332 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอท่าเรือ
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภออุทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี และอำเภอหนองแซง จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอนครหลวง และอำเภอท่าเรือ

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอภาชีมีสภาพส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง ที่ค่อนข้างเหมาะแก่ การทำนา ทำสวน มีลำแม่น้ำสำคัญคือ คลองรพีพัฒน์ ของกรมชลประทาน ไหลผ่าน การคมนาคม ติดต่อกันระหว่างอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ใช้ทางรถยนต์ การติดต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชาชนส่วนใหญ่ใช้เดินทางโดยทางรถไฟเป็นส่วนมากเพราะสะดวกและปลอดภัย รองลงมา ก็เดินทางโดยรถยนต์

การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง สถานีอนามัย 7 แห่ง

การประกอบอาชีพและธุรกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ ทำนา ทำสวน เพาะเห็ดฟาง เลี้ยงสัตว์ การอุตสาหกรรมมีโรงสีข้าง 12 โรง

การศึกษาและศาสนา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 26 แห่ง โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 แห่ง โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 1 แห่ง และประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในพุทธศาสนา 27 วัด สำนักสงฆ์ 1 แห่ง และศาลเจ้า 1 แห่ง

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 8 ตำบล 72 หมู่บ้าน การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล 1 แห่ง คือ สุขาภิบาลโคกม่วง มีสมาชิกสภาจังหวัด 1 คน คือ นายสมบูรณ์ แต้มนิธิ มีหน่วยเลือกตั้ง 23 หน่วย

7. อำเภอวังน้อย

อำเภอวังน้อย เดิมเรียกว่า "ทุ่งหลวงรังสิต" สภาพท้องที่เป็นป่าไม้โดยทั่วไป การคมนาคมไม่สะดวก ประชาชนได้รับความลำบากในการติดต่อกับอำเภอและจังหวัด ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2450 เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่แบ่งแยกมาจากอำเภออุทัย จึงตั้งชื่ออำเภอว่า "อำเภออุทัยน้อย" และต่อมาในปี พ.ศ. 2458 ได้เปลี่ยนชื่อจาก "อำเภออุทัยน้อย" มาเป็น "อำเภอวังน้อย" ในปัจจุบันอำเภอวังน้อยตั้งอยู่ที่ตำบลลำตาเสา หมู่ที่ 4

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอวังน้อยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด อยู่ห่างจากจังหวัดประมาณ 21 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 324 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภออุทัย
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอบางปะอิน

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอวังน้อยเป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม มีลำน้ำที่สำคัญคือ คลองรพีพัฒน์ และคลองชลประทานที่ 26, 27, 28 และ คลอง 6 การคมนาคม ติดต่อกันระหว่างจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ในปัจจุบันในเดินทางโดยรถยนต์เป็นส่วนมาก

การสาธารณสุขมีโรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง สถานีอนามัย 9 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 2 แห่ง

การอาชีพและธุรกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชไร่ การอุตสาหกรรม มีโรงสีข้าว โรงงานผลิตรองเท้า โรงงานผลิตอาหารสัตว์ ฯลฯ

การศึกษาและศาสนา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 30 โรงเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 2 โรงเรียน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด 19 วัด มัสยิด 5 แห่ง และวิทยาลัยสงฆ์ 1 แห่ง

การสหกรณ์ มีสหกรณ์ 1 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรวังน้อยจำกัด

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี 10 ตำบล 68 หมู่บ้าน การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล 1 แห่งคือ สุขาภิบาลลำตาเสา มีสมาชิกสภาจังหวัด 2 คน คือ 1) นายสมชาย ศิลาเจริญชนกิจ 2) นายสนอง งามแดน มีหน่วยเลือกตั้ง 35 หน่วย

8. อำเภอบ้านแพรก

อำเภอบ้านแพรกเดิมเป็นตำบลหนึ่งในพื้นที่ของอำเภอมหาราช เรียกว่า ตำบลบ้านแพรก แต่ชาวบ้านเรียกว่า "บ้านแพรก-สำพะเนียง" ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 ทางราชการได้ประกาศยกฐานะตำบลบ้านแพรกขึ้นเป็น "กิ่งอำเภอบ้านแพรก" และต่อมาเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2502 ทางราชการได้ยกฐานะเป็น "อำเภอบ้านแพรก" ปัจจุบันที่อำเภอบ้านแพรกตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำลพบุรี ที่ประชาชนเรียกว่าตำบลบ้านแพรกก็เพราะว่า ย่านกลางของตำบลนี้มีลำน้ำแยกออกเป็น 2 แคว คือ แควหนึ่งแยกไปทางคลองตาเมฆ อีกแควหนึ่งเป็นแม่น้ำลพบุรี ที่เรียกว่าบ้านแพรกก็เพราะว่าเป็นทางแยกของแม่น้ำนั่นเอง

สภาพทางภูมิศาสตร์ อำเภอบ้านแพรกมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำลพบุรี มีลำน้ำที่สำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำลพบุรี และคลองที่สำคัญ

ได้แก่ คลองตาเมฆ และคลองน้อย การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน
โดยรถยนต์ และทางเรือ ใช้ได้เฉพาะฤดูน้ำเท่านั้น อำเภอบ้านแพรมีพื้นที่ทั้งหมด
32 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอมหาราช
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอบ้านแพรมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่เหมาะ
แก่การทำเกษตรกรรม มีลำน้ำที่สำคัญคือแม่น้ำลพบุรี และคลองที่สำคัญได้แก่
คลองตาเมฆ การติดต่อระหว่างจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ในปัจจุบันเดิน
ทางโดยรถยนต์ประจำทางเป็นส่วนมาก

การสาธารณสุข มีสถานอนามัย 4 แห่ง

การอาชีพและธุรกิจ มีการทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ การประมง
มีธนาคาร 2 แห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
มีโรงสีข้าว 3 โรง

การศึกษาและศาสนา มีโรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ 8 แห่ง สังกัดกรมสามัญศึกษา 1 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ
มีวัด 8 วัด

การสหกรณ์ มีสหกรณ์ 1 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรบ้านแพร ก จำกัด

การเมืองการปกครอง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 5 ตำบล 27 หมู่บ้าน การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล 1 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลบ้านแพรง มีสมาชิกสภาจังหวัด 1 คน คือ นายกฤษณะ อยู่ประเสริฐ มีหน่วยเลือกตั้ง 35 หน่วย

สรุป สภาพทั่วไปของจังหวัด และเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำสำคัญ ๆ ไหลผ่านหลายสาย มีคลองเชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วทั้งพื้นที่ ประชากรประมาณร้อยละ 70 มีอาชีพทำนา รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรม การค้าและบริการ ชาวซึ่งเป็นผลิตผลที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด เกษตรกรกว่าร้อยละ 50 ต้องเช่านาผู้อื่นทำ รายได้เฉลี่ยของประชากร 17,967 บาท ต่อคนต่อปี จัดว่าต่ำเป็นอันดับสี่ของภาคกลางตอนบน ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรทั่วประเทศ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมในหลายอำเภอ ในด้านการคมนาคมมีการตัดถนนเพิ่มขึ้นหลายสาย และสภาพทั่ว ๆ ไปมีความเจริญทางวัตถุมากขึ้นก็ตาม แต่สภาพสังคมส่วนใหญ่ยังเป็นสังคมกสิกรรม วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่จึงเป็นแบบสังคมชนบทประชากรกว่าร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ และมีวัฒนธรรมประเพณีแบบคนไทยภาคกลาง วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชาวชนบทเหล่านั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่างข่าวสารทางราชการกับชาวบ้านในแต่ละตำบล หมู่บ้าน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีการเลือกตั้ง 17 ครั้ง³ เป็นการเลือกตั้งทั่วไป 16 ครั้ง และเป็นการเลือกตั้งเพิ่ม 1 ครั้ง โดยการเลือกตั้งครั้งแรกเป็นการเลือกตั้งโดยทางอ้อมแบบรวมเขต เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2475 มี ส.ส.ได้เพียงคนเดียว ได้แก่ นายเลมียัด หงส์ประภาส ส่วนการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ มาเป็นการเลือกตั้งโดยตรง ดังจะกล่าวต่อไปนี้ การเลือกตั้งครั้งที่สองจนถึงการเลือกตั้งเพิ่ม เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2489 เป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมี ส.ส.ได้ 2 คน ต่อมาการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ห้า เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2491 และครั้งที่หก เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขต มี ส.ส.ได้ 2 คน เช่นกัน ต่อมาการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่เจ็ด เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 และครั้งที่แปด เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 การเลือกตั้งเป็นแบบรวมเขตมี ส.ส.เพิ่มเป็น 3 คน ในการเลือกตั้งครั้งที่เก้า เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขตมี ส.ส.เพิ่มเป็น 4 คน ในครั้งนี้ผู้สมัครจากพรรคสหประชาไทย ซึ่งสนับสนุนจอมพลถนอม กิตติขจร ได้รับการเลือกตั้งถึง 3 คน แต่มีบุคคลหนึ่งสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคสหประชาไทย เช่นกันแต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งต่อมามีบทบาททางการเมืองในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและในระดับชาติ บุคคลผู้นี้คือ นายประมวล สภาวสุ ผู้ซึ่งได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็นขุนคลังคนหนึ่งของพรรคชาติไทย ต่อมาการเลือกตั้งครั้งที่สิบ เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 นั้น ในเขต 1 เป็นครั้งแรกที่ นายประมวล สภาวสุ ซึ่งขณะนั้นสังกัดพรรคกิจสังคม ได้รับการเลือกตั้ง ส่วนในเขต

³ ข้อมูลที่ทำการปกครองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

2 นายอุทัย ชุมพจน์พันธ์ ได้รับการเลือกตั้งคู่กับ นายประเสริฐ บุญสม ในสังกัดพรรคสังคมชาตินิยม ต่อมาการเลือกตั้งครั้งที่สิบเอ็ด เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 นายมนตรี พงษ์พานิช ผู้ซึ่งมีบทบาททางการเมืองในจังหวัดและในระดับชาติ ในระยะต่อมาได้ลงสมัครและได้รับเลือกตั้งเป็นครั้งแรก ในเขต 1 โดยการสนับสนุนของ นายบุญพันธ์ แคว้นนะ ในนามพรรคเกษตรสังคม คู่กับนายเสรี มโฆทาร์ จากพรรคสังคมชาตินิยม ในเขต 2 นายบุญพันธ์ แคว้นนะ ได้รับการเลือกตั้งคู่กับ นายสมพงษ์ ตรีสุธี ในนามพรรคเกษตรสังคมเช่นกันในครั้งนี้ พรรคเกษตรสังคมได้รับการเลือกตั้ง ถึง 3 คน ส่วนนายประมวล สภาวสุ ไม่ได้รับการเลือกตั้ง สอบตกเป็นครั้งที่สอง ต่อมาการเลือกตั้งครั้งที่สิบสอง เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 ในเขต 1 นายประมวล สภาวสุ และนายมนตรี พงษ์พานิช (ซึ่งย้ายมาสังกัดพรรคกิจสังคม) ได้รับการเลือกตั้งคู่กันในนามพรรคกิจสังคม ส่วนในเขต 2 นายประเสริฐ บุญสม ส.ส. 3 สมัย อดีตครูใหญ่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด ได้รับเลือกตั้งในนามพรรคชาติไทยคู่กับนายสายัณห์ สากิยะ จากพรรคกิจสังคม ต่อมาครั้งที่สิบสาม เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 เขต 1 นายประมวล สภาวสุ ได้ย้ายจากพรรคกิจสังคมมาสังกัดพรรคชาติไทย ได้รับการเลือกตั้ง กับนายมนตรี พงษ์พานิช ซึ่งสังกัดพรรคกิจสังคม ส่วนในเขต 2 พันเอกณรงค์ กิตติขจร ได้รับการเลือกตั้งครั้งแรกในนามพรรคชาติไทย กับ นายสายัณห์ สากิยะ จากพรรคกิจสังคม ต่อมาการเลือกตั้งครั้งที่สิบสี่ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 เขต 1 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้แก่ นายมนตรี พงษ์พานิช จากพรรคกิจสังคม กับ นายประมวล สภาวสุ พรรคชาติไทย เช่นเคย เขต 2 นายบุญพันธ์ แคว้นนะ อดีต ส.ส. เมื่อปี 2519 ได้ลงสมัครและได้รับเลือกตั้งในสังกัดพรรคกิจสังคม กับ พันเอกณรงค์ กิตติขจร ซึ่งแยกตัวออกจากพรรคชาติไทย มาเป็นหัวหน้าพรรคเสรีนิยม ต่อมาการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สิบห้า เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้แก่ นายมนตรี พงษ์พานิช พรรคกิจสังคม กับ นายประมวล สภาวสุ พรรคชาติไทย และในเขต 2 ได้แก่ พันเอกณรงค์ กิตติขจร พรรคเสรีนิยม กับ นายบุญพันธ์ แคว้นนะ พรรคกิจสังคม เหมือนเดิมและการเลือกตั้ง

ทั่วไปครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 นายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ก็ยังคงได้รับการเลือกตั้งในเขต 1 ในครั้งนี้ นายมนตรี ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคกิจสังคม นายประมวลย้ายมาสังกัดพรรคสามัคคีธรรม ส่วนในเขต 2 นายบุญพันธ์ แฉวีฉนะ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคมได้รับการเลือกตั้งคู่กับ พลโทเชษฐา ภาไชยธรรม เลขานุการพรรคกิจสังคม ในครั้งนี้ พันเอกณรงค์ กิตติขจร ได้คะแนนเป็นอันดับสาม ไม่ได้ได้รับการเลือกตั้ง

รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 47.85
นายเลมียศ หงส์ประภาส
2. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 45.92
เขต 1 นายประเสริฐ ธารีสวัสดิ์
เขต 2 นายเขื่อน พานิชวิทย์
3. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 48.59
เขต 1 หลวงประสิทธิ์ นรกรรม (เจียร หงส์ประภาส)
เขต 2 นายพิน สุวรรณสาร
4. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2489 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 37.45
เขต 1 นายวิโรจน์ กมลพันธ์
เขต 2 นายเขื่อน พานิชวิทย์

การเลือกตั้งเพิ่ม เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2489 มีผู้มาใช้สิทธิ์ร้อยละ 9

เขต 1 พลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์

เขต 2 นายปรีดี พนมยงค์

5. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2491 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 28.24

นายพิน สุพรรณसार

ม.จ.นิตยากร วรวรรณ

6. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 47.10

พันตรีหลวงจบกกระบวนยุทธ

นายพิน สุพรรณसार

7. การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 60.27

นายประเสริฐ บุญสม

พรรคเสรีมนังคศิลา

นายสมศักดิ์ ชัมจันทร์

ไม่สังกัดพรรค

พันตรีหลวงจบกกระบวนยุทธ

ไม่สังกัดพรรค

8. การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 49.34

นายนิคม สุขพัฒน์ธี

พรรคสหภูมิ

นายสมศักดิ์ ชัมจันทร์

ไม่สังกัดพรรค

นายประเสริฐ บุญสม

ไม่สังกัดพรรค

9. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 มีผู้มาใช้สิทธิ์ ร้อยละ 50.86

นายประเสริฐ บุญสม

พรรคสหประชาไทย

ว่าที่ ร.ต. วิเชียร กลิ่นสุคนธ์ พรรคสหประชาไทย

	นายอดินาท ควรวจน์	ไม่สังกัดพรรค
	นายเพ็ญ ศรีภูธร	พรรคสหประชาไทย
10. การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 10 เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 มีผู้มาใช้สิทธิ์
ร้อยละ 46.86
เขต 1	นายประมวล สภาวสุ	พรรคกิจสังคม
	นายอนันต์ บุรณวิชัย	พรรคสันติชน
เขต 2	นายอุทัย ชุ่มหะจันทร์	พรรคสังคมชาตินิยม
	นายประเสริฐ บุญสม	พรรคสังคมชาตินิยม
11. การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 มีผู้มาใช้สิทธิ์
ร้อยละ 46.86
เขต 1	นายมนตรี พงษ์พานิช	พรรคเกษตรสังคม
	นายเสรี มโฆทการ	พรรคสังคมชาตินิยม
เขต 2	นายสมพงษ์ ตริสุทธิ์	พรรคเกษตรสังคม
	นายบุญพันธ์ แห้วถณะ	พรรคเกษตรสังคม
12. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 มีผู้มาใช้สิทธิ์
ร้อยละ 35.22
เขต 1	นายประมวล สภาวสุ	พรรคกิจสังคม
	นายมนตรี พงษ์พานิช	พรรคกิจสังคม
เขต 2	นายประเสริฐ บุญสม	พรรคชาติไทย
	นายสายัณห์ สากิยะ	พรรคกิจสังคม
13. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 มีผู้มาใช้สิทธิ์
ร้อยละ 42.92
เขต 1	นายมนตรี พงษ์พานิช	พรรคกิจสังคม
	นายประมวล สภาวสุ	พรรคชาติไทย

- เขต 2 นายบุญพันธ์ แช้วณะ พรรคกิจสังคม
 พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร พรรคเสรีนิยม
14. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีผู้มาใช้สิทธิ์
 ร้อยละ 51.93
- เขต 1 นายมนตรี พงษ์พานิช พรรคกิจสังคม
 นายประมวล สภาวสุ พรรคชาติไทย
- เขต 2 นายบุญพันธ์ แช้วณะ พรรคกิจสังคม
 พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร พรรคเสรีนิยม
15. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 15 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 มีผู้มาใช้สิทธิ์
 ร้อยละ 61.81
- เขต 1 นายมนตรี พงษ์พานิช พรรคกิจสังคม
 นายประมวล สภาวสุ พรรคชาติไทย
- เขต 2 พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร พรรคเสรีนิยม
 นายบุญพันธ์ แช้วณะ พรรคกิจสังคม
16. การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 16 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 มีผู้มาใช้สิทธิ์
 ร้อยละ 57.56
- เขต 1 นายมนตรี พงษ์พานิช พรรคกิจสังคม
 นายประมวล สภาวสุ พรรคสามัคคีธรรม
- เขต 2 นายบุญพันธ์ แช้วณะ พรรคกิจสังคม
 พลโทเชษฐา ภาไชยศิริ พรรคกิจสังคม

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง

จะเห็นได้ว่าอดีต ส.ส. ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวนไม่น้อยที่มีบทบาททางการเมืองในระดับชาติ หรือเกี่ยวข้องกับบุคคลในระดับชาติ ตัวอย่างเช่น นายปรีดี พนมยงค์ และพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เคยดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี พันตรีหลวงจบ กระบวนยุทธ เป็นพ่อภรรยาของจอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรี นายประเสริฐ ชารีสวัสดิ์ เป็นญาติของพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นต้น ส่วนนักการเมืองในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นอดีตส.ส. ครั้งล่าสุด ประกอบด้วย 1) นายมนตรี พงษ์พานิช ส.ส. 6 สมัย อดีต รัฐมนตรีหลายกระทรวง หัวหน้าพรรคกิจสังคม 2) นายประมวล สภาวสุ ส.ส. 6 สมัย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสำคัญ ผู้ซึ่งเคยมีบทบาทสูงในพรรคชาติไทย 3) พันเอกณรงค์ กิตติขจร อดีต ส.ส. 3 สมัย อดีตหัวหน้าพรรคเสรีนิยม ผู้มีอิทธิพลสูงคนหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรชายของจอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรี และ 4) นายบุญพันธ์ แข่วฒนะ อดีตสมาชิกสภาเทศบาล อดีต ส.ส. 3 สมัย ผู้มีบทบาทสนับสนุนอยู่เบื้องหลังความก้าวหน้าทางการเมืองของ นายมนตรี พงษ์พานิช ถึงแม้ว่า นายบุญพันธ์ จะไม่ได้เป็นคนอยุธยาโดยกำเนิด แต่ก็ได้มาทำธุรกิจในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเวลากว่าสิบปี เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีอิทธิพลสูงในจังหวัดนี้ ด้วยเหตุที่อดีต ส.ส. ทั้ง 4 คน ต่างก็มีฐานทางเศรษฐกิจดี มีอิทธิพลสูง มีหัวคะแนนกระจายอยู่ในเกือบทุกพื้นที่ในเขตเลือกตั้ง จึงได้รับการเลือกตั้งติดต่อกันหลายสมัย และในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีพลโทเชชม ไกรสรรม์ เลขาธิการพรรคกิจสังคม เพื่อนสนิทของผู้บัญชาการทหารบก สมัครรับเลือกตั้งด้วย ทำให้การเลือกตั้งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เข้มข้นขึ้นกว่าเดิม

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสภาพการแข่งขันสูง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากเขตนี้มีบทบาทสูงในพรรคที่ตนสังกัดและในระดับชาติ นับตั้งแต่การเลือกตั้งในปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา จนถึงการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 เขตเลือกตั้งนี้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ 2 คน นอกจากนี้ยังประกอบด้วยพื้นที่ 8 อำเภอเท่ากัน คือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง วังน้อย ภาชี บ้านแพรก มหาราช และอุทัยต่อไปจะกล่าวถึงการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 นับตั้งแต่ การเลือกตั้งในปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา

การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้สมัครที่มีทุนทรัพย์มากหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกับผู้สมัครที่มีคะแนนนิยมดีแต่มีทุนทรัพย์น้อย ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าผู้สมัครที่มีทุนทรัพย์มากได้รับ การเลือกตั้งเสมอมา และนับตั้งแต่การเลือกตั้งในปี พ.ศ.2522 เป็นต้นมาจนถึงการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2531 นายมนตรี พงษ์พานิช กับนายประมวล สภาวสุ ได้ รับการเลือกตั้งคู่กันมาตลอด การที่นายมนตรี พงษ์พานิช ยืนหยัดอยู่ในสนามการเมืองพระนครศรีอยุธยาได้นั้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากนายบุญพันธ์ แซ่วัดนะ ผู้เปรียบเสมือนคนที่ปิดทองหลังพระมาตลอด ดังมีคำเปรียบเปรยที่ว่า "ถนนการเมืองของนายมนตรีนั้น ไปด้วยกลีบกุหลาบมาตลอด" แม้ว่าจะไม่ใช่คนอยุธยาโดยกำเนิดก็ตาม⁴

⁴ชาติชาย เข็นบ่ารุง และขำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บรรณาธิการ), บันทึกการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, 2530), หน้า 222.

ส่วนนายประมวล สภาวสุ นั้น มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก หัวคะแนนจึงหนาแน่นในเกือบทุกพื้นที่ ผู้สมัครที่เป็นตัวเก็งในเขตนั้นส่วนใหญ่ เข้าถึงประชาชนโดยวิธีนี้จะหัวคะแนนเป็นหลัก^๕ ส่วนผู้สมัครที่มีคะแนนนิยมดี แต่มีทุนทรัพย์น้อยและไม่สามารถสร้างเครือข่ายหัวคะแนนกระจายไปในทุก ๆ พื้นที่ทั่วเขตเลือกตั้งจึงต้องปราชัยไม่เคยได้รับการเลือกตั้งเลย แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา มีผู้สมัครที่คะแนนนิยมดีแต่มีทุนทรัพย์น้อยและไม่มีเครือข่ายหัวคะแนนลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อชิงชัยในสนามเลือกตั้งเขต 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เสมอมาหลายราย โดยเฉพาะบางรายสมัครรับเลือกตั้งทุกครั้ง ผู้สมัครที่มีคะแนนนิยมดีแต่มีทุนทรัพย์น้อย และไม่เคยได้รับการเลือกตั้งดังกล่าวที่น่าสนใจ 3 รายได้แก่

1) นายมนตรี รักษาดี ลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2518 ในสังกัดพรรคพลังใหม่ การเมืองในยุคนั้นปี พ.ศ. 2518 เป็นยุคที่อาจเรียกว่า "ประชาธิปไตยแบ่งบาน" ประกอบกับความเป็นคนหนุ่ม (ขณะนั้นนายมนตรี รักษาดี อายุ 29 ปี) และใช้วิธีหาเสียงที่เข้าถึงประชาชนแบบเคาะประตูบ้าน ทำให้เขาได้รับความนิยมจากปัญญาชนและชาวนามากพอสมควร แต่ในที่สุดเขาก็พ่ายแพ้ได้คะแนนเป็นที่ 4 ห่างจากนายอนันต์ บุรฉวนิช ผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นอันดับที่สอง 1,913 คะแนน ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 เขาก็สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังใหม่เหมือนเดิม คราวนี้ได้คะแนนเป็นอันดับที่สาม ห่างจากนายมนตรี พงษ์พานิช ผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นอันดับที่สอง 9,846 คะแนน ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 นายมนตรี รักษาดีสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคสยามประชาธิปไตย คราวนี้ได้คะแนนเป็นอันดับที่สี่ได้คะแนน 11,403 คะแนน รองจากนายมนตรี พงษ์พานิช นายประมวล สภาวสุ ซึ่งได้รับเลือกตั้ง และนายพิทยา วรธนานุसार ผู้สมัครซึ่งมีคะแนนนิยมดี แต่

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า 223.

ทุนทรัพย์น้อยอีกคนหนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ.2529 เขาสมัครรับเลือกตั้งในสังกัด พรรคราษฎร ได้คะแนน 11,695 คะแนน เป็นอันดับที่สี่ และการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย นายมนตรี รักษาดี สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค เกษตรอุตสาหกรรมไทย ได้คะแนน 23,197 คะแนน เป็นอันดับที่ 3 รองจาก นายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ซึ่งได้รับเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ.2531 นายมนตรี รักษาดี สมัครรับเลือกตั้งถึง 5 ครั้ง ได้คะแนนเป็นอันดับที่สาม 2 ครั้ง และอันดับที่สี่ 3 ครั้ง ในขณะที่เขตเลือกตั้งที่ 1 มีจำนวน ส.ส.ที่พึงมีได้ 2 คน เนื่องจากเขาพบคู่แข่งที่ทรงอิทธิพลและมีทุนทรัพย์มาก นายมนตรี รักษาดี จึงไม่เคยได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. เลข คะแนนที่เขาได้ส่วนใหญ่เป็นคะแนนสงสารที่ชาวบ้านให้ทิ้ง ๆ ที่รู้ว่าเขาคงจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง ฐานคะแนนของเขาอยู่ใน 3 อำเภอ หนาแน่นมากที่อำเภอวังน้อย รองลงมาได้แก่อำเภออุทัย และอำเภอภาชี ซึ่งเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอวังน้อยที่เขาพบปะประชาชนได้ทั่วถึง ส่วนอำเภออื่น ๆ เขามักได้คะแนนไม่มากนัก ดังนั้นผลการเลือกตั้งเมื่อรวมคะแนนทุก ๆ อำเภอในเขตเลือกตั้งแล้ว เขาจึงพ่ายแพ้แก่ผู้สมัครที่มีทุนทรัพย์มาก ทั้งนี้เพราะผู้สมัครที่มีทุนทรัพย์มากจัดตั้งหัวคะแนนกระจายอยู่ทั่วทั้งเขตเลือกตั้งทุกอำเภอ ทุกตำบล หมู่บ้าน สามารถให้ผลประโยชน์กับชาวบ้านในเกือบทุกพื้นที่โดยผ่านหัวคะแนนเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้สมัครกับชาวบ้านในแต่ละพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายมนตรี รักษาดี ก็ลงสมัครรับเลือกตั้งอีก ในสังกัดพรรคความหวังใหม่ได้คะแนน 27,373 คะแนน เป็นอันดับที่สี่ ไม่ได้รับการเลือกตั้งเช่นเคย

2) นายพิทยา วรรณานุสาร อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนอนุชยาวิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด อดีตสมาชิกสภาจังหวัดเมื่อปี พ.ศ.2518 และอดีตนายกเทศมนตรี เมื่อปี พ.ศ.2528 นายพิทยาเป็นบุคคลที่ได้รับการกล่าวขานกันทั่วไป โดยเฉพาะในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยาว่า เป็นผู้ที่ใจซื่อ มือสะอาด รับ

ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และจากการที่เคยเป็นอาจารย์ใหญ่มาเป็นเวลานาน มีลูกศิษย์มากมายจึงได้รับการยอมรับมากในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา นายพิทยาลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด เขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นการรับสมัครเลือกตั้งครั้งแรก ได้รับเลือกตั้งด้วยคะแนนเป็นอันดับที่หนึ่ง ต่อมาได้ลาออกจากสมาชิกสภาจังหวัด ลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2519 ในนามพรรคชาติไทย แต่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ได้คะแนน 11,768 คะแนน เป็นอันดับที่ 3 รองจากนายมนตรี พงษ์พานิช และนายเสรี มโฆทการ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนน 18,344 และ 18,279 คะแนนตามลำดับ ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2522 นายพิทยาลงสมัครรับเลือกตั้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 นายพิทยาลงสมัครรับเลือกตั้งอีกครั้ง โดยไม่สังกัดพรรค ไม่ได้รับเลือกตั้งอีกเช่นกัน ในครั้งนี้ นายพิทยาลง ได้คะแนน 20,395 คะแนน เป็นอันดับที่ 3 รองจากนายมนตรี พงษ์พานิช และ นายประมวล สภาวสุ ผู้ซึ่งได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนน 49,563 และ 39,951 คะแนน ตามลำดับ นายพิทยาลงมีฐานคะแนนเสียงหนาแน่นมากในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา ส่วนอำเภออื่น ๆ อีก 7 อำเภอ นั้นได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนน้อยมาก เนื่องจากนายพิทยาลงไม่มีหัวคะแนนในอำเภอรอบนอกเช่น ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งทั้ง 2 ราย จากการที่มีลูกศิษย์มากมายในอำเภอพระนครศรีอยุธยา เขาจึงได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนในอำเภอนี้ถึง 13,059 คะแนน ในขณะที่อีก 7 อำเภอรวมกัน เขาได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนเพียง 7,334 คะแนนเท่านั้น นายพิทยาลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ครั้ง ได้คะแนนเป็นอันดับ 3 ทั้ง 2 ครั้ง จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนที่พึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนี้ 2 ตำแหน่ง หลังจากการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2526 แล้ว นายพิทยาลงไม่สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกเลย ปัจจุบันนายพิทยาลงเสียชีวิตไปแล้วด้วยโรคมะเร็ง

3) นายปัญญา น้ำเพชร อดีตอาจารย์ใหญ่ ร.ร. ประตู่ชัย ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาประจำจังหวัด และอดีตผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2529 ในนามพรรคประชาธิปไตย ไม่ได้รับการ

เลือกตั้ง นายปัญญาได้คะแนน 32,128 คะแนน มาเป็นอันดับ 3 รองจากนายมนตรี และนายประมวล ซึ่งได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนน 52,396 คะแนน และ 37,277 คะแนน ตามลำดับ นายปัญญาซึ่งเรียกตัวเองว่า "พ่อใหญ่" ในการลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งนั้น เป็นที่ฮือฮามากพอสมควร ฐานคะแนนส่วนใหญ่ของนายปัญญาจะอยู่ในกลุ่มครูและกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์ของนายปัญญามาก่อน นายปัญญาหาเสียงแบบนิมนต์นวล ในลักษณะขอความเห็นใจโดยการทำจดหมายถึงบรรดาลูกศิษย์ที่ตนเคยสอนในใจความที่ว่านายปัญญานั้นได้ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วยอุดมการณ์ทั้ง ๆ ที่ไม่มีเงินแต่อย่างใด^๑ ฐานเสียงของนายปัญญาจะอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา เช่นเดียวกับนายพิทยา วรรณานุสาร โดยอำเภอพระนครศรีอยุธยา นายปัญญาได้รับคะแนนเสียงถึง 17,067 คะแนน มากกว่านายมนตรี และนายประมวล ซึ่งได้คะแนนในอำเภอนี้เพียง 13,064 และ 11,238 คะแนน ตามลำดับ แต่ในอีก 7 อำเภอรวมกันนายปัญญาได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนเพียง 15,061 คะแนน ต่อมาในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 และในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายปัญญาไม่ได้สมัครรับเลือกตั้ง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 223

เปรียบเทียบคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส.ส. เขต 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พ.ศ.2526 - พ.ศ.2531 เป็นรายชื่ออำเภอ 3 อันดับ

อันดับที่	ชื่อ	อำเภอ								รวม
		พระนครศรีอยุธยา	ท่าเรือ	นครหลวง	วังน้อย	ภาชี	บ้านแพรก	มหาราช	ลพบุรี	
<u>การเลือกตั้งปี พ.ศ.2526</u>										
1.	นายมนตรี พงษ์พานิช	14,019	8,813	5,357	5,567	4,507	1,301	4,213	5,786	49,563
2.	นายประมวล สภาวสุ	10,315	6,313	5,078	3,870	3,380	1,658	4,785	4,552	39,951
3.	นายพิทยา วรรณานุสาร	13,059	1,493	1,300	584	1,434	226	608	1,691	20,395
<u>การเลือกตั้งปี พ.ศ.2529</u>										
1.	นายมนตรี พงษ์พานิช	13,064	9,750	6,067	6,469	4,879	867	5,239	6,061	52,396
2.	นายประมวล สภาวสุ	11,238	6,275	3,023	2,577	4,255	1,600	3,633	4,676	37,277
3.	นายปัญญา น้าเพชร	17,067	3,129	5,003	1,421	1,725	567	1,479	1,697	32,188
<u>การเลือกตั้งปี พ.ศ.2531</u>										
1.	นายมนตรี พงษ์พานิช	24,650	11,297	8,437	10,658	7,034	2,554	6,051	8,468	79,149
2.	นายประมวล สภาวสุ	20,203	9,221	7,187	7,861	5,045	2,215	5,303	7,466	64,501
3.	นายมนตรี รักษาดี	5,135	3,428	1,952	3,098	3,635	900	1,603	3,446	23,197

หมายเหตุ อันดับที่ 1 และ 2 ได้รับการเลือกตั้ง

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากการเปรียบเทียบคะแนนเสียงจากการเลือกตั้ง 3 ครั้งที่ผ่านมาคือ การเลือกตั้งในปี พ.ศ.2526 พ.ศ.2529 และ พ.ศ.2531 จะเห็นได้ว่า นายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอและหนาแน่นทั้ง 8 อำเภอในเขตเลือกตั้งนี้ โดยที่คะแนนเสียงของแต่ละรายในแต่ละอำเภอใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกันมากนัก ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ในขณะที่ผู้สมัครที่ได้คะแนนเป็นอันดับที่สามในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีคะแนนเสียงสนับสนุนหนาแน่นเพียงบางอำเภอเท่านั้น การที่นายมนตรี และนายประมวลได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนสม่ำเสมอ และหนาแน่นในทุกอำเภอนั้นเนื่องจากมีทุนทรัพย์มากและมีเครือข่ายหัวคะแนนกระจายไปในทุก ๆ พื้นที่หัวคะแนนเลือกตั้งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในครั้งนี้ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 มีผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น 20 ราย⁷ จาก 10 พรรคการเมือง ในการนี้มีผู้สมัครที่น่าสนใจและหาเสียงอย่างจริงจังเพียง 5 รายได้แก่ 1) นายสุวิวัฒน์ บุญนาคคำ หมายเลข 1 สังกัดพรรคพลังธรรม 2) น.ส.ประนอม ศรีสุวรรณ หมายเลข 2 สังกัดพรรคพลังธรรม 3) นายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม หมายเลข 4 4) นายประมวล สภาวสุ ผู้มีตำแหน่งสูงในพรรคสามัคคีธรรม หมายเลข 5 และ 5) นายมนตรี รักษาดี สังกัดพรรคความหวังใหม่ หมายเลข 7

⁷ ข้อมูลที่ทำการปกครองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

กระแสการเมืองหลังการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ได้สร้างกระแสในเขตเลือกตั้งที่ 1 นี้ไม่น้อย เพราะผลพวงแห่งการถูกประกาศยึดทรัพย์ในข้อหาที่มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติของนายประมวล สภาวสุ 66.28 ล้านบาท และนายมนตรี พงษ์พานิช 336.5 ล้านบาท^๑ ข้าราชการเมืองน้ำเน่า คอร์รัปชัน โกงชาติ เป็นประเด็นหาเสียงของผู้สมัคร คู่แข่งซึ่งรอเวลานี้มาตลอด เพราะในสนามเขต 1 นี้ได้ปรากฏผู้ทำชิงชั้น 2 พรรค คือ ความหวังใหม่ และพลังธรรม ความหวังใหม่ประกาศส่งนายมนตรี รักษาดี หรือที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า "มนตรีเล็ก" เข้าชิงเก้าอี้ 1 ใน 2 โดยลงสมัครคู่กับ นายอรุณ คงมัน แต่เป็นที่คาดหมายว่า มนตรี รักษาดี คือตัวเก็งผู้ทำชิงเก้าอี้ นั้น เนื่องจากผู้ทำชิงรายนี้ได้คะแนนมาเป็นอันดับ 3 หลายครั้ง และในการเลือกตั้งปี 2531 ก็ได้คะแนนเป็นอันดับ 3 รองจากนายประมวล สภาวสุ ส่วนพรรคพลังธรรมประกาศส่ง นายสุวิรัตน์ บุญนาคคำ และนางสาวประนอม ศรีสุวรรณ จากการเปิดตัวพร้อมกับการอบรมวิศวกรการเมืองโดยนายสุเทพ อิตถากร รองหัวหน้าพรรคพลังธรรมที่โรงแรมอู่ทองอินน์ ปรากฏว่ามีประชาชนสนใจมากพอสมควร การรณรงค์หาเสียง "เลือกคนดีเข้าสภา" หรือประเด็น "อยากให้อ้างลองเป็นนายก เลือกพลังธรรมทั้งคณะ" ดังกระหึ่มขึ้นในสนามเลือกตั้งเขต 1 นี้ จนเป็นที่วิตกของนายประมวลไม่น้อย เนื่องจากนายประมวลแห่งพรรคดอกบัว (สามัคคีธรรม) ได้รับการเลือกตั้งเป็นอันดับที่ 2 แพ้นายมนตรี พงษ์พานิช ค่อนข้างถาวรหลายสมัยที่ผ่านมา ยิ่งอันดับ 3 มาแรงเท่าใด ตัวแตรก็มาแรงเท่าใดคราวนี้รับรอง "จ่าสกันและ" อย่างไรก็ตามเป็นที่คาดหมายว่า นายมนตรี พงษ์พานิช กับนายประมวล สภาวสุ 2 อดีตรัฐมนตรี จะได้รับการเลือกตั้ง

^๑"ค่าแกลงของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน" มติชนรายวัน (อาทิตย์ที่ 1 มีนาคม 2535) : 22.

เพราะธรรมชาติของสนามเลือกตั้งเมืองคนดีแห่งนี้ "กระสุน" เท่านั้นที่จะเป็นตัวตัดสินคะแนน ผู้สมัครทั้งสองรายต่างมีเป้าหมายคะแนนที่วางไว้เรียบร้อย จากข้อเท็จจริงในพื้นที่และการเปิดเผยของหัวหน้าคะแนนในเขต 1 ยืนยันตรงกันอย่างชัดเจนว่า ร้อยละ 90 ของหัวหน้าคะแนนในเขต 1 หาคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครสองรายนี้เท่านั้น^๑

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นายมนตรี พงษ์พานิช กับนายประมวล สภาวสุ ได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียง 73,143 และ 48,598 คะแนนตามลำดับ ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับ 3 ได้แก่ นายสุริยันต์ บุญาคำ จากพรรคพลังธรรม ได้คะแนน 30,188 คะแนน อันดับที่ 4 ได้แก่ นายมนตรี รักษาดี จากพรรคความหวังใหม่ ได้คะแนน 27,373 คะแนน อันดับที่ 5 ได้แก่ นางสาวประนอม ศรีสุวรรณ จากพรรคพลังธรรมได้คะแนน 20,260 คะแนน ส่วนผู้สมัครอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวถึงนี้อีก 15 รายนั้น ไม่น่าสนใจ เนื่องจากสมัครเพื่อให้ครบจำนวนตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

^๑"เกมเด็ดสนามเลือกตั้งกรุงเก่า สักตี่ศรีคนดีศรีอยุธยาแพ้ไม่ได้"

ผลการเลือกตั้ง ส.ส. เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

22 มีนาคม 2535 เป็นรายชื่อ 5 อันดับ

อันดับที่	ชื่อ	อำเภอ								รวม
		พระนครศรีอยุธยา	ท่าเรือ	นครหลวง	วังน้อย	ภาชี	บ้านแพรก	มหาราช	อู่ทอง	
1	นายมนตรี พงษ์พานิช	22,013	11,200	9,297	8,100	6,390	2,555	5,956	7,632	73,143-
2	นายประมวล สภาวสุ	15,085	5,940	6,080	5,336	4,462	1,465	4,521	5,706	48,598-
3	นายสุวิทย์ บุญนาคคำ	13,985	5,466	2,333	2,237	1,635	1,096	1,676	1,760	30,188-
4	นายมนตรี รักษาดี	6,694	4,741	2,992	3,886	3,216	634	1,855	3,255	27,373-
5	น.ส. ประนอม ศรีสุวรรณ	8,499	2,566	1,491	1,631	1,890	551	807	2,825	20,260-

หมายเหตุ อันดับที่ 1 และ 2 ได้รับการเลือกตั้ง

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากผลของการเลือกตั้งเมื่อพิจารณาจากคะแนนเสียงสนับสนุนในแต่ละอำเภอจะเห็นได้ว่านายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอและหนาแน่นทั้ง 8 อำเภอเช่นเคย แม้ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้บุคคลทั้งสองจะถูกคู่แข่งโจมตีเรื่องร่ำรวยผิดปกติ คงรีบขึ้น โกงชาติก็ตาม แต่คะแนนเสียงที่นายมนตรี และนายประมวลได้รับในแต่ละอำเภอใกล้เคียงกับคะแนนเสียงที่ได้รับเมื่อการเลือกตั้งปี พ.ศ.2531 ในขณะที่ผู้สมัครที่ได้คะแนนอันดับที่สามสี่ และห้า ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนหนาแน่นเพียงบางอำเภอเช่นเดียวกับการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ๆ มา จะแตกต่างกันตรงที่ผู้สมัครคู่แข่งที่ได้คะแนนอันดับรอง ๆ ลงมานั้นเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาสมัครรับการเลือกตั้งเท่านั้น ผลของคะแนนเสียงสนับสนุนที่สม่ำเสมอและหนาแน่นจากทุกอำเภอในเขตเลือกตั้งจากการเลือกตั้งหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมา ช่อมแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของระบบหัวคะแนน ของนายมนตรี พงษ์พานิช และนายประมวล สภาวสุ ในการควบคุมคะแนนเสียงให้แก่บุคคลทั้งสองได้เป็นอย่างดี

ผลการเลือกตั้ง ส.ส. เขต 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

22 มีนาคม 2535

ลำดับที่	ชื่อ	หมายเลข	สังกัดพรรค	ผลคะแนน	ผลการเลือกตั้ง
1	นายมนตรี พงษ์พานิช	4	กิจสังคม	73,143	ได้รับเลือกตั้ง
2	นายประมวล สภาวสุ	5	สามัคคีธรรม	48,598	ได้รับเลือกตั้ง
3	นายสุวิวัฒน์ บุญภาคคำ	1	พลังธรรม	30,188	ไม่ได้
4	นายมนตรี รักษาดี	7	ความหวังใหม่	27,373	ไม่ได้
5	นางสาวประนอม ศรีสุวรรณ	2	พลังธรรม	20,260	ไม่ได้
6	นายชาติชาย เฉลยจิตร	3	กิจสังคม	2,150	ไม่ได้
7	นายอรุณ คงมั่น	8	ความหวังใหม่	1,978	ไม่ได้
8	นายเป็รื่อง จำเนกสาร	20	ประชาธิปไตย	1,098	ไม่ได้
9	นายวิภาสศักดิ์ ปทุมรัตน์	6	สามัคคีธรรม	975	ไม่ได้
10	ว่าที่ ร.ต.พะยอม กุดำรงค์	14	ประชาธิปัตย์	578	ไม่ได้
11	นางสาวสุวิพร จำเนกสาร	19	ประชาธิปัตย์	415	ไม่ได้
12	นายแนบ กุดำรงค์	13	ประชาธิปัตย์	391	ไม่ได้
13	นายสมศักดิ์ ปัญญาโณม	9	รวมพลังใหม่	295	ไม่ได้
14	นายชลอ พงษ์รินทร์	10	รวมพลังใหม่	158	ไม่ได้
15	นายสุชาติ เรืองโอชา	12	ราษฎร	136	ไม่ได้
16	นางสาวอานวย ทรัพย์ชิต	15	ปวงชนชาวไทย	109	ไม่ได้
17	นายนิคม งามเขตต์	11	ราษฎร	106	ไม่ได้
18	นายประทีป อรุณรัมย์	17	สหประชาชาติ	99	ไม่ได้
19	นางดวงอ่อน อรุณรัมย์	18	สหประชาชาติ	80	ไม่ได้
20	นางบุญชู ทรัพย์ชิต	16	ปวงชนชาวไทย	51	ไม่ได้

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง

รายชื่อ ส.ส. เขต 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2518 - พ.ศ. 2535

วันเลือกตั้ง	ชื่อ ส.ส.	สังกัดพรรค	คะแนน
26 ม.ค. 2518	นายประมวล สภาวสุ	กิจสังคม	14,945
	นายอนันต์ บุรณวิชัย	สันติชน	13,129
4 เม.ย. 2519	นายมนตรี พงษ์พานิช	เกษตรสังคม	18,344
	นายเสรี มโฆทการ	สังคมชาตินิยม	18,279
22 เม.ย. 2522	นายประมวล สภาวสุ	(กลุ่ม)กิจสังคม	28,043
	นายมนตรี พงษ์พานิช	(กลุ่ม)กิจสังคม	26,337
18 เม.ย. 2526	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	49,563
	นายประมวล สภาวสุ	ชาติไทย	39,951
27 ก.ค. 2529	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	52,396
	นายประมวล สภาวสุ	ชาติไทย	37,277
24 ก.ค. 2531	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	79,149
	นายประมวล สภาวสุ	ชาติไทย	64,501
22 มี.ค. 2535	นายมนตรี พงษ์พานิช	กิจสังคม	73,143
	นายประมวล สภาวสุ	สามัคคีธรรม	48,598

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุป จะเห็นได้ว่า นายมนตรี พงษ์พานิช กับ นายประมวล สภาวสุ เป็นเสมือนผู้แทนราษฎรผูกขาดของเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปแล้ว นายมนตรีลงสมัครและได้รับเลือกตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ. 2519 และได้รับการเลือกตั้งมาตลอดจนถึงปี พ.ศ. 2535 ส่วนนายประมวลนั้น ลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ. 2512 ไม่ได้รับการเลือกตั้ง มาได้รับการเลือกตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ. 2518 สอบตกในปี พ.ศ. 2519 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 จนถึงปี พ.ศ. 2535 นายประมวลได้รับการเลือกตั้งทุกครั้ง แม้ว่าในเขตเลือกตั้งนี้จะมีผู้สมัครที่มีชื่อเสียง ชื่อสัตย์และคะแนนนิยมดี สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเสมอมา แต่ก็ต้องประสบกับความปราชัยแก่บุคคลทั้งสองทุกครั้ง และแม้ว่าบุคคลทั้งสองจะเสียภาพพจน์ในเรื่องอุกฉกรรกรรม การตรวจสอบทรัพย์สินประกาศยึดทรัพย์ในข้อหาผิดทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติก็ตาม แต่ทั้งนายมนตรี และนายประมวลก็ได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อย ตรงจุดนี้เกิดคำถามว่ามีปัจจัยอะไรที่ทำให้นายมนตรี และนายประมวล มีฐานคะแนนเสียงสนับสนุนอย่างมากมายและมั่นคงเช่นนี้ คำตอบก็คือทั้งสองรายมีทุนทรัพย์มากและมีหัวคะแนนทุกระดับกระจายไปในทุกพื้นที่ทั่วเขตเลือกตั้ง และเป็นการยากที่ผู้สมัครรายอื่น ๆ จะมาเจาะฐานหัวคะแนนของบุคคลทั้งสอง การที่กลุ่มหัวคะแนนซึ่งเป็นกลไกในการหาคะแนนเสียงจะปฏิบัติควบคุมหรือระดมคะแนนเสียงให้แก่บุคคลทั้งสองได้นั้น ย่อมจะต้องได้รับสิ่งตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยน และการที่ชาวบ้านไปลงคะแนนเสียงตามที่หัวคะแนนขอร้องหรือแนะนำนั้น ชาวบ้านย่อมจะต้องได้รับสิ่งตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยนเช่นกัน ลักษณะการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าวจะมีวิธีการ สิ่งที่ใช้ และเวลาในการแลกเปลี่ยนอย่างไรนั้น จะได้อีกกล่าวถึงในบทต่อไป

